

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Egy lehetséges jövő: A digitalizáció bíróságokra gyakorolt hatása,
különös tekintettel az igazságszolgáltatási alapelvekre**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. február 4.

Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS	3
II. A DIGITALIZÁCIÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN VALÓ TÉRHÓDÍTÁSA ÁLTALÁBAN	6
1. A BÍRÓSÁG OLDALÁRÓL.....	7
2. ÜGYFELEK ÉS ÜGYVÉDEK SZEMSZÖGÉBŐL.....	9
3. ANGLIA ÉS WALES	11
4. AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK	13
5. BRIT COLUMBIA, POLGÁRI DÖNTŐBÍRÓSÁG (KANADA)	14
6. ÖSSZEHASZNÁLÁS.....	15
III. AZ ALAPELVEKRŐL ÁLTALÁBAN	17
IV. A TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG.....	18
1. BÍRÓSÁGHOZ FORDULÁS JOGA.....	19
2. FAIR-ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOG	22
3. ARCTALAN VAGY ARCÁTLAN IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS, AVAGY A NYILVÁNOSSÁG ELVE	24
V. TISZTESSÉGES ELJÁRÁSHOZ VALÓ JOGON KÍVÜLI ALAPELVEK ÉS A DIGITALIZÁCIÓ KAPCSOLATA.....	28
1. TÖRVÉNYES BÍRÓHOZ VALÓ JOG	28
2. A SZÓBELISÉG ÉS A KÖZVETLENSÉG ELVE.....	30
3. RÉSZKONKLÚZIÓ	31
VI. A BÍRÓI INFORMÁCIÓSZERZÉS ÉS A GOOGLE	33
VII. ÖSSZEGZÉS	36
VIII.FELHASZNÁLT IRODALOM.....	38

I. Bevezetés

A digitalizáció és a digitális forradalom napjainkban az élet minden területén utat tör magának, és akár az igazságszolgáltatás témakörét illetően is rendkívüli változásokat hozhat a közeljövőben. A társadalom valamennyi tagja számára az idő elsődleges tényezővé vált, mind a technológiai fejlődések lereagálása, mind pedig a jogérvényesítés folyamata tekintetében. A téma jelentőségét így az adja, hogy mind a büntető, mind a magánjogi jogérvényesítés egy lényeges digitális változás előtt áll. Mindezekon kívül a peres eljárások szabályozását érintően digitalizációs szempontból számos probléma merülhet fel az elkövetkező időszakban.

A téma aktualitását mindezekon felül az is indokolja, hogy számos egyszerűbb peres ügyben, más országokban már alkalmaznak időt lerövidítő alternatív megoldásokat, így valószínűleg hazánkban is hasonló folyamatok fognak bekövetkezni. Dolgozatom elkészítése során vizsgálom a jelenlegi tendenciát, az időveszteség esetleges okait, és különböző megoldásokat kívánok bemutatni arra, hogy miként lehet a rohamosan növekvő digitalizációval az immáron bizonyos tekintetben elmaradottnak, már-már analógnak mondható bíróságnak felvennie a versenyt.

Ehhez kapcsolódóan kiemelt jelentősége van a peres eljárásokban érvényesülő alapelveknek. Ezek elvi tételek, amelyek egy adott jogszabályon – sőt akár az egész jogrendszerben – valamennyi részletszabályt áthatnak és általánosságban iránymutatásul szolgálnak a részletszabályok megalkotása vonatkozásában. Ez természetesen nemcsak a jogon belül, hanem azon kívül is így van, ezért is nagyon fontos egy adott jogterületen belül alapelveket deklarálnia a jogalkotónak, valamint a jogalkalmazónak azt az eljárás során alkalmaznia. Úgy vélem, hogy egy új kódex megalkotásakor az adott törvény szabályozási céljáról, az általa magában foglalt jogterületről nem az egyes szabályok, hanem az alapelvek árulnak el legtöbbet, mivel a törvény egyfajta keretét adják azon kívül, hogy egyes konkrét jogalkalmazási kérdésekben is iránymutatónak tekintendők azok hégzagpótló funkciója miatt.¹ Alapelvekkel az igazságszolgáltatás mindkét nagy területén, a polgári és a büntető igazságszolgáltatás szabályozásában találkozhatunk.

¹ KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2014. 70. p.

A digitalizációs folyamatok és az alapelvek az egyes innovációk tekintetében elválaszthatatlanok, mivel az egyre nagyobb mértéket öltő digitalizáció folyamatosan feszegeti az eljárási alapelvek korábban már kimunkált kereteit. Ebből adódóan lényegében a jogásztársadalomban e folyamat aggodalmat válthat ki, részben azért, mivel a digitalizáció és a mesterséges intelligencia előretörése esetén fennállhat a veszélye annak, hogy a jogászok munkája ezek által kiválthatóvá válik. Ezzel ellentétben álláspontom szerint a jogász hivatás számos pozitív elemmel gazdagodhat, ha a digitalizációra mint szükséges jóra tekintünk annak érdekében, hogy elérhetőbbé váljon az ügyfélbarátabb igazságszolgáltatás. Ugyanakkor az is kiemelendő ezzel kapcsolatban, hogy a dolgozat nem érinti a mesterséges intelligencia által kínált lehetőségeket, mivel ennek alkalmazására hazánkban a jelenlegi jogalkalmazás álláspontom szerint még nem áll készen. Ezzel szemben számos országban, ahol a technikai-informatikai fejlettség magasabb szinten áll, így például Kínában vagy Malajziában az AI és a robotika már használatban van az igazságszolgáltatás terén.² Ellenben vizsgálat tárgyává kívánom tenni azt az alternatívát a digitalizált bíróságok tekintetében, ahol az emberi tényező nem vesz el, csak az adott ügyet nem a tárgyalóteremben bírálja el.³

Mindent összevetve tehát jelen tanulmány a digitalizációt illetően három alapelven nyugszik: a nyitottság, a praktikusság és a defenzivitás. Mivel dolgozatom fő témája a digitalizáció igazságszolgáltatási alapelvekre gyakorolt hatása, így álláspontom szerint észszerűségi indokokon alapul olyan princípiumok bevezetése, amelyek az igazságszolgáltatás előtt álló változással szemben követelményeket támasztanak. Ezek alapján, és ezen követelmények betartása esetén a digitális változás, úgy vélem pozitív irányba változhat.

Nyitottság alatt értem azt, hogy tekintettel a technikai haladás és fejlődés elkerülhetetlenségére, ezeket a folyamatokat az igazságszolgáltatásnak szükségképpen be kell fogadnia. A praktikusság e tekintetben azért kardinális szempont, mert bár a változás elkerülhetetlen, azok mértékletes befogadása megakadályozhatja, hogy azon ügyfelek, akik ezen ismeretekkel nem rendelkeznek, elrettenjenek a bírósághoz fordulástól. Így a praktikusság egyfajta követelményként is megjelenik és a gyakorlati változásokra vonatkozik. Elvi oldalról pedig az egyes változtatások befogadhatóságának megítélését,

² SUSSKIND, RICHARD: *Az online bíróságok és az igazságszolgáltatás jövője*. ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2023.

³ Uo.

illetőleg ezen célszerűségi szempont miatti be nem fogadását foglalja magában. A defenzivitás pedig a korábban kifejtett – részben jogos – félelemből fakadó védekező mechanizmus. Ezzel együtt határt kell szabni az egyes változások tekintetében, hogy semmilyen olyan változás ne következzen be, amely mást, akár egyes jogászai hivatásrendeket lényegesen hátrányosan érint. Ebből kifolyólag ezen három vezérelv áll a dolgozat középpontjában, ekképpen szeretnék végighaladni az igazságszolgáltatást érintő alapelveken, illetőleg az egyes technikai újításokon.

Álláspontom szerint az igazságszolgáltatás – mint ahogy fent említettem - nagy technológiai megújulás előtt áll, és hiba lenne ezt figyelmen kívül hagyni. A korábban felsorakoztatott, általam, a digitalizációs kérdéskörrel szemben támasztott elvi követelményekből azt a következtetést lehet levonni, hogy a 21. századi bíróságoknak digitálisan is sokkal ügyfélbarátabbnak kell lenni. Tekintettel arra, hogy a mai információs társadalom nem tűri meg azt hosszú távon, hogy a bírósági ügyintézés, vitarendezés évekig húzódó kálváriába torkolljon. A dolgozat számos olyan külföldi példát is vizsgál, ahol már a digitalizáció a mindennapi igazságszolgáltatás része, ahol ezek a módszerek bevettnek tekinthetők.

Felépítését tekintve, a dolgozat elsőzör általánosságban elhelyezi a digitalizációt az igazságszolgáltatás rendszerében, egy aktuális körképet nyújtva a bírósági ügyintézés különböző digitális szegmenseiről, a későbbiekben néhány gyakorlati példára és alternatívára térek rá. Mindezek után pedig annak alapelvekre gyakorolt hatására. Mivel a dolgozat a büntető és a polgári igazságszolgáltatást is vizsgálni kívánja, ezért csak azon alapelveket vizsgálja, amelyek mindkettőben lényegében azonos formában vannak jelen, és ezek álláspontom szerint azok a klasszikus perjogi alapelvek, amelyek a 19. században nyertek teret a kontinentális jogfejlődés tükrében: a szóbeliség, nyilvánosság és közvetlenség alapelvei. Ezen túlmenően pedig a dolgozat vizsgálja zárásként azt a problematikát, amely ugyancsak jelen van mindkét igazságszolgáltatásban: a bírói információszerzést és annak digitalizáció folytán megvalósuló új formáit (különösen a Google segítségével történő informálódást).

II. A digitalizáció igazságszolgáltatásban való térhódítása általában

A digitalizáció egy manapság széles körben használt kifejezés, minden olyan tényezőre használatos, amelyet a technológia valamilyen módon befolyásol. De mit is jelent ez valójában? A különböző internetes honlapok vagy szótárak úgy fogalmazzák meg, hogy „egy információt valamilyen módon számítógéppel feldolgozhatóvá teszünk, tehát digitális formába alakítjuk át”⁴ vagy egyes folyamatok egyszerűsítése a technológia által. Véleményem szerint ez a digitalizációs fogalom nem fedi le pontosan azt, hogy valójában mit jelent, tehát a digitalizáció egészen konkrétan az a viselkedésforma, ami teljesen átformálta a modern emberek életét, mivel a mindennapokhoz szükséges információt nem papíralapú szótárban, hanem a Google-n keresztül keressük meg. Tehát digitalizáció alatt egészen pontosan azt értem, amikor a korábban bevett analóg mindennapi tevékenységeket felváltja az internetes világ. Ez egy olyan folyamat, vagy ennek hatására inkább egy attitűd, ami a 2020-as évek elejére már az élet minden területére kisebb-nagyobb mértékben beférkőzött, és megállás nélkül, dinamikusan fejlődik tovább. Ez a dinamikus fejlődés a jogászai munkát sem kíméli, mivel nem kizárólag arról van szó, hogy írógép helyett számítógépet és nyomtatót használunk, vagy esetleg az ügyvéddel a kapcsolatot e-mail rendszeren keresztül vesszük fel vagy telefonon. Ez is lényeges természetesen, vagyis lényeges volt minden technikai újítás megjelenésével az átállási folyamat, viszont a 21. századi embernek mondhatni új igényei vannak az ügyintézésel kapcsolatosan. Úgy vélem nagyon fontossá vált az idő kérdésköre, a COVID-19 járvány óta pedig különösen lényeges szerepet játszik az az emberek szemszögében, hogy online milyen ügyintézési lehetőségek vannak, amelyek személyes érintkezést nem igényelnek. Az igazságszolgáltatásra vetítve ez a társadalmi elvárás a jelenlegi megszokott módszerekkel sajnos teljesíthetetlen, így a bírósági rendszernek mindenképpen valamilyen formában meg kell újulnia az elkövetkezendő években, évtizedekben. Természetesen a jelenlegi igazságszolgáltatási rendszerben is utat tört bizonyos mértékben a digitalizáció, hiszen a jogi képviselők felé elvárásként került megfogalmazásra, hogy elektronikus úton tartsanak kapcsolatot a bírósággal.

⁴ Cambridge Dictionary szócikke, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/digitize?q=digitisation> (letöltve: 2023. 12. 29.).

RICHARD SUSSKIND a digitális – vagy ahogyan ő nevezi: *online* – bíraskodást kétfelé bontja. Az egyik csoportba tartozik az, amikor az ügyet emberi bíró bírálja el valamilyen online rendszeren keresztül, ahol valós tárgyalóteremben a felek nem találkoznak, csak és kizárólag ezen az online rendszeren keresztül adják be a beadványaikat és a bíró személyes meghallgatás nélkül dönt. A másik csoportot *kibővített bíróságnak* nevezi, ahol a bíróságok kihasználják a mai technika által nyújtott lehetőségeket, és különböző segédanyagokat biztosítanak a felek számára a jogvita mihamarabbi rendezése érdekében. Ezen felül pedig létezik a mesterséges intelligencia által vezérelt jogalkalmazás is, amely már ugyancsak például Kínában bevett gyakorlatnak számít. Álláspontom szerint hazánk technológiai fejlettsége, ezenfelül az állampolgárok informatikai nyitottsága miatt nem gondolom azt, hogy a mesterséges intelligencia egyhamar a mindennapi magyar bírósági munka része lesz, így reálisan azt a megoldást látom helyénvalónak, ahol a bíró önmaga belátása szerint dönt, csak nem a tárgyalóteremben, hanem az irodájában vagy otthonról, illetőleg minden olyan digitális megoldást, amiben az emberi tényező nem vesz el.⁵

1. A bíróság oldaláról

Röviden ki szeretnék térni arra, hogy mi a kiindulópont, tehát, hogy a jelenlegi bírósági jogérvényesítés, a bíróságok, mint intézmények technológiailag hol tartanak. 2013. január 1. napjától a polgári ügyekben megjelent választható jelleggel az elektronikus kapcsolattartás, majd a jogi képviselővel eljáró feleknek, illetőleg a gazdálkodó szervezeteknek 2016 nyarától vált ez kötelezővé, majd ugyanez a büntetőeljárásban 2018-ban jelent meg.⁶ Ez bírósági szemszögből azt jelenti, hogy a bíróságoknak nagy részben át kellett állniuk arra, hogy az iratokat nem papír alapon fogadják, hanem az erre rendszeresített informatikai rendszeren keresztül kerülnek be az egyes beadványok a bíróságra. Az elektronikus kapcsolattartás mind a felek, vagyis inkább az ügyvédek, mind pedig a bíróság relációjából nézve fontos változást jelentett. Ugyanakkor a szervezeten belüli elektronizációs újítások sem elhanyagolhatóak. A bíróságon is számos elektronikus rendszert használnak, mindemellett nyilvántartást kell vezetni, amelyet a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet (a továbbiakban: BÜSZ.) ír elő. Ennek

⁵ SUSSKIND 25–26. pp.

⁶ PALOTÁS GERGELY: *A bírósággal való elektronikus kapcsolattartás és az elektronikus bírósági iratszerkesztés részletes szabályai*. In: Völcssey Balázs (szerk.): *A bírósági ügyvitel gyakorlati kérdései*. Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2022. 257. p.

módját „az OBH elnöke által jóváhagyott számítógépes program használatát jelöli ki.”⁷ Ilyen rendszernek számít a BIIR, azaz a Bírósiági Integrált Informatikai Rendszer és ennek alrendszerei, amelyek a bírósiági munka különböző szegmenseit támogatják, ilyen pl.: a TONY (Terheltek Országos Nyilvántartása) vagy a bírósiági ügyvitelben legtöbbet használt BIR-O alrendszer. Ezen utóbbi számítógépes alkalmazás magában foglalja az ÍTR rendszereket is, amelyek alrendszerei olyan funkciókat tartalmaznak, amelyek a bírósiági dolgozók munkájának gördülékenyebbé tételét segítik.⁸ Természetesen ezek a rendszerek kizárólag egyes munkafolyamatokban nyújtanak segítséget a bírónak, nem összehasonlítható azokkal a platformokkal, amelyek Kínában vagy az Egyesült Államokban ismeretesek. Más szemszögből megközelítve pedig fontos leszögezni, hogy az elektronikus ügyintézés egyik lényeges alapelve a teljes ügyintézési folyamat elektronizálásának elve, tehát az önmagában nem elektronikus ügyintézés ha a hagyományos ügyintézési folyamatokat annak elektronikus megfelelőivel helyettesítjük,⁹ így a bíróság által használt korábban említett, vagy a későbbiekben meghatározott ügyfelek, vagy a jogi képviselők által használható rendszerek legfeljebb az elektronikus ügyintézés előszobáját jelenthetik. Ezen kívül az OBH tájékoztatása szerint 2017-ben elindult a Digitális Bíróság projekt, amelynek „célja az adminisztratív teher csökkentése, amely két szinten valósul meg: a bíróságok belső működésében, valamint az ügyfelek hivatali ügyintézésére fordított ideje és költségei vonatkozásában.”¹⁰ Ugyanakkor ezzel kapcsolatban létrejött számos elektronikus funkció, ami az OBH honlapjáról érhető el, úgy mint többek között a Bírósiági Elektronikus Tájékoztatási és Figyelmeztetési Rendszer, az E-akta rendszer és a Bírósiági Fizetési Portál.¹¹ Ezekről a rendszerekről viszont sokan nem tudnak, akiknek nincs valamilyen oknál fogva módjuk utána nézni, nem kapnak megfelelő tájékoztatást, így annyira nincs széleskörű használatban jelenleg ez a rendszer, de annak keretei megalapozottak.

⁷ Uo.

⁸ VÖLCSEY 61–62 pp.

⁹ KOVÁCS A. TAMÁS: *A szolgáltató állam koncepciója és az ügyintézés reformja*. In: Baranyi-Homoki-Kovács (szerk.) *Magyarázat az elektronikus ügyintézésről*. Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2018. 96–97 pp.

¹⁰ A bírósiági igazgatás további elektronizálása "Digitális Bíróság" projekt, <https://birosag.hu/birosagokrol/projektek/birosagi-igazgatas-tovabbi-elektronizalasa-digitalis-birosag-projekt> (letöltve: 2024. 01. 20.)

¹¹ ZÖDI ZSOLT: *Bíróságok és Technológia, Bírósiági Szemle* 2020/1. 8. p.

2. Ügyfelek és ügyvédek szemszögéből

Tulajdonképpen az elektronikus kapcsolattartás bevezetése nem csak a bíróság oldalán, hanem – ahogyan korábban említettem – főként az ügyvédek, illetőleg az ügyfelek aspektusában okozott nagy változást. Ennek szabályait az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: Eüsztv.) és annak végrehajtási rendelete tartalmazza, amely szerint kötelező az elektronikus ügyintézés ügyfélként eljáró gazdálkodó szervezetnek, az államnak, önkormányzatnak, költségvetési szervnek, ügyésznek, jegyzőnek, köztestületnek, és a korábbiak hatálya alá nem tartozó egyéb közigazgatási hatóságnak, valamint az ügyfél jogi képviselőjének [Eüsztv. 9. § (1) bek.]. Ez természetesen nem kizárólag a bírósági, hanem minden nemű közigazgatási, szabálysértési és egyéb hivatalos ügyintézésre vonatkozik.¹² Ez azt jelenti, hogy az ügyvédeknek apparátust kellett biztosítani arra, hogy a bíróságoknak tett beadványaikat az erre biztosított rendszeren keresztül – jelen esetben az Ügyfélkapun keresztül – benyújthassák, mivel ellenkező esetben, tehát ha nem elektronikusan nyújtják be, akkor az így tett nyilatkozata a feleknek hatálytalan [Eüsztv. 9. § (5) bek.]. A bíróság az elektronikus úton benyújtott iratokat befogadja, majd – ahogyan kívülről látszódik - a bíró egy papíralapú akta, és a saját legjobb tudása szerint meghozza az ítéletet, csak ez a valóságban nem ennyire egyszerű. A korábbi alfejezetben már tárgyalásra került, hogy a bíróságnak hasonlóan az ügyvédséghez magabiztosan kell használnia a meglévő rendszereket, így e tekintetben, ha valamilyen digitálisan modernizáló törekvés kerül napirendre nehéz helyzetben van mind az ügyvédség – a laikus ügyfél pedig különösen – mind pedig a bíróság annak megtanulása, megszokása szempontjából. Ezzel összefüggésben levonhatjuk azt a következtetést, hogy amikor bevezetésre kerül egy technikai újítás – mint akár napjainkban az ÁNYK fontolva haladó kivezetése és az iFORM használata¹³ – annak adaptációja nehéz lehet mind a professzionális jogi képviselőknek, mind a laikus ügyfeleknek. Mindezek ellenére természetesen az ügyfél számára a bírósági úton történő igényérvényesítés egy meglehetősen lassú folyamat, mert a pertartam nem tervezhető, sok olyan tényezőn múlik a per végkimenetele és annak időpontja, amelyet nem

¹² KOVÁCS A. TAMÁS 20–21 pp.

¹³ Győri Ügyvédi Kamara cikke, elérhető: <https://gyoriugyvedikamara.hu/hirek/eing> (letöltve: 2024. 01. 02.).

tudhatunk előre.¹⁴ Ehhez hozzátartozik, hogy a bíróság ugyan működtet pertartam-kalkulátort, de ez teljes mértékben nem képes lefedni a valóságot, tekintettel arra, hogy számtalan változó tényező merül fel egy per során.

Mindemellett az Eüsztv. indokolása tartalmazza azt, hogy az elektronikus ügyintézéshez való jog az ügyfél azon joga, hogy „a törvény hatálya alá tartozó szervek előtt az ügyfél bármely jognyilatkozatot elektronikus úton is megtehesse, illetve az erre alkalmas eljárási cselekményt elektronikus úton is elvégezhesse.”¹⁵ Ez alapján az ügyfél számára, ha tudja követni, és ki tudja használni a hivatalos ügyintézési portálok adta lehetőségeket, akkor mindig nyitva kell álljon a lehetőség arra, hogy ő maga elintézhesse az ügyeit online. „Fontos garanciája az elektronikus ügyintézéshez való jognak a technológiasemlegesség követelménye, azaz, hogy egy szerv vagy jogszabály sem írhat elő elektronikus ügyintézéshez olyan technikai követelményt, amely az általában az ügyfelek rendelkezésére álló technikai feltételek megteremtésén, illetve a minden körülmények között szükséges eszközök (mind hardver, mind szoftver) megszerzésén túl többletkötelezettséget eredményezne.”¹⁶ Álláspontom szerint a realitás nem ennyire egyszerű, mert az ügyfél, ha nem érti magát a jogi problémát sem, hiába biztosítunk neki platformot az elektronikus ügyintézési jog és a technológiasemlegesség égíse alatt, ismeretlen és használhatatlan lesz számára. Ellenben a későbbiekben láthatóak lesznek olyan applikációk/szoftverek, amelyek a megfelelő jogi tájékoztatás mellett jól működnek mind közigazgatási, vállalkozásfejlesztési mind pedig bírósági ügyintézési oldalról (ld. Catalis alkalmazás).

Ezen felül pedig nemcsak az ügyfelek számára lassú a bírósági ügymenet, hanem részben a bíróságok túlterheltsége miatt részben pedig a felek perelhúzó magatartása miatt nem a bíróság felelőssége, hogy az ügy évekig is akár elhúzódik. Visszautalva a korábban leírtakra, a bírósági rendszerrel kapcsolatban is kialakult egy olyan társadalmi igény, ami arra készteti a per összes résztvevőjét, a bíróságot pedig rendszerszinten, hogy valamilyen módon megfeleljen ennek a társadalmi elvárásnak. Ezen elvárás pedig mindenki részéről más. A felek részéről, úgy gondolom, hogy az idő lerövidítése, ezzel együtt pedig a per számukra is érthetőbbé tétele, akár valamilyen digitális felület használatával. A bíróság részéről az, hogy olyan segítséget biztosítsanak a bírák számára, hogy az egyes ügyekre

¹⁴ OSZTOVITS ANDRÁS: *A technológia hálójában – a magánjogi jogérvényesítés jelene és esetleges jövője*. In: Zódi Zsolt (szerk.) *Jogi technológiák. Digitális jogalkalmazás*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest 2022. 285. p.

¹⁵ 2015. évi CCXXII. tv. indokolása, részletes indokolás a 8. §-hoz

¹⁶ 2015. évi CCXXII. tv. indokolása, részletes indokolás a 8. §-hoz

történő felkészülések ne menjenek egymás rovására, mivel „a bíró egyéni befogadóképességén, memóriáján múlik, hogy mit és hogyan jegyzett meg a peranyag információiból”,¹⁷ így tehermentesíteni őket. A jogi képviselőknek pedig egy szintén könnyen használható elektronikus rendszer, amely ugyan nem annyira könnyen használható, hiszen az sem célja a digitalizációs folyamatoknak, hogy arra sarkalja az ügyfelet, hogy ne vegyen igénybe jogi képviselőt, holott szüksége lenne rá. Célja viszont az, hogy a bírósági jogérvényesítés a felek számára egy gördülékenyebb, kevésbé időigényes procedúra legyen a jövőben. „Mindezekre tekintettel alapvető jelentőséggel bír az ügyféli jogok kiteljesítése és ezen jogok érvényesítésének rendszere. Ezt tovább erősítik azok az eljárási elvek, amelyek az állami szervek mozgásterét szűkítik vagy az eljárások jellegét határozzák meg garanciális jelleggel.”¹⁸

A változtatás nem lesz egyszerű, mert a jelenlegi jogszabályi környezetnek alkalmazkodnia kell a technológiai újításokhoz, viszont az eljárási alapelveink *dogmákká merevedtek*,¹⁹ azok bizonyos szempontból nehezen illeszthetők be az alapelvek által meghatározott keretbe, viszont azok kiterjesztő értelmezéséhez szükséges rugalmasság hiányzik.²⁰

3. Anglia és Wales

Angliában és Walesben megindult egy olyan digitális bírósági reform, ami minden ügycsoportra vonatkozik. Van egy úgynevezett *közös platform*, a büntetőjogban tevékenykedő rendőrség, ügyészség és bíróság számára. Lényeges, hogy ezt a platformot a HM Courts and Tribunals Service-el közösen az előbbi kettő fejleszti, így valószínűleg olyan funkciókat és megoldásokat tartalmaz, amelyek valóban hasznosak a jogalkalmazó szervek számára. Kulcsfontosságú változás a büntetőjogi igazságszolgáltatásban, hogy azon ügyek esetén, amelyek csekély jelentőségűek, szabadságvesztéssel nem büntetendők, a vádlott online rendszeren keresztül bűnösnek vallhatja magát, amelyet a rendszer így automatikusan továbbít a bírónak döntéshozatal céljából, ezzel helyettesítve a vádemelést.²¹ „Garanciális szempontokra figyelemmel a terheltnek természetesen továbbra is fennmarad a joga a tárgyalás tartására, amennyiben úgy kívánja, a bíróság köteles tárgyalást tartani, de erről a jogáról kifejezetten le is mondhat. A békebíró a tárgyalásról lemondás esetén is

¹⁷ OSZTOVITS 291–292. pp.

¹⁸ BARANYI-HOMOKI-KOVÁCS 20. p.

¹⁹ OSZTOVITS 285–288. pp.

²⁰ Uo.

²¹ SUSSKIND 188. p.

dönthet úgy, hogy mégis a hagyományos tárgyalási útra tereli az ügyet, amennyiben azt szükségesnek érzi.”²² E rendszer bevezetésével a békebíróknak állítólagosan több idejük maradt a bonyolultabb ügyekre.²³ Reformok történtek családjogi ügyek esetén is, jelenleg nagy népszerűségnek örvend az angolszász országokban az online válás, amelynek első állomása Angliában és Walesben a közös kérelemre történő házasság megszüntetése volt, ám az erre biztosított felület kezdetben nem volt alkalmas a megfelelő beadványok előterjesztésére²⁴, viszont napjainkra ez is fejlődött. A polgári perek esetén a legjelentősebb reform az úgynevezett *online pénzkövetelések* volt, amely nagyban hasonlít a hazánkban működő fizetési meghagyásos eljáráshoz. Angliában ez a tízezer font alatti követelések esetén teszi lehetővé a jogi képviselő nélkül eljáró feleknek azt, hogy pénzköveteléseiket online rendezzék el. Az erre fenntartott rendszer segíti a feleket abban is, hogy kérelmet, illetőleg ellenkérelmet terjesszenek elő, valamint a rendszer meghagyást is kibocsát. Ezeken kívül 2000 óta működik az Egyesült Királyság fent említett területein (London kivételével) a Fellebviteli Közlekedési Bíróság Döntőbírószága (a továbbiakban: TPT), amely a „közlekedési szabálysértések miatt kiszabott büntetések elleni fellebbezéseket bírálja el.”²⁵ Ezen bírósági működés legnagyobb digitális újítását a FOAM (Fast Online Appeals Management, azaz a gyors online fellebbezési ügykezelés) rendszer jelentette, amely online térben, de valós időben hozza össze a feleket. A beadványokat és a bizonyítékokat online formában, az annak megvizsgálásához legalkalmasabb kiterjesztésben kell feltölteni, amelyeket az eljárás során bármikor át lehet tekinteni. A felek bármilyen módon kommunikálhatnak egymással, akár SMS-ben, akár pedig élő csevegést is folytathatnak. A döntőbírók bármikor kapcsolatba léphetnek a felekkel, hogy felszólítsa őket a beadványok pontosítására, azok kiegészítésére, illetőleg tájékoztatást is nyújthatnak a rendszeren keresztül. Miután a felek beadták bizonyítékaikat és beadványaikat választhatnak, hogy a bíró által meghallgatás nélkül hozott, úgynevezett *e-döntést* szeretnék, vagy telefonos konferenciameghallgatást a bíróval és a másik féllel vagy annak képviselőjével. A bíró döntése, akármelyik módot is választják a felek elérhető lesz a FOAM rendszerben.²⁶ Ez utóbbival kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy az ügyek nagy részét a rendszer

²² Pálfi Dóra: Ide kattintva beismerheti bűnösségét – Online szabálysértési ügyintézés Angliában, <https://arsboni.hu/ide-kattintva-beismerheti-bunosseget-online-szabalysertesi-ugyintezes-angliaban/> (letöltve: 2024. 01. 03.)

²³ Uo.

²⁴ SUSSKIND 189. p.

²⁵ SUSSKIND 192. p.

²⁶ Dispute resolution through the Fast Online Appeals Management (FOAM) system, https://www.trafficpenaltytribunal.gov.uk/wp-content/uploads/2021/11/Traffic-Penalty-Tribunal-Paper_Fast-Online-Appeals-Management-FOAM-System-and-Key-Principles_221121.pdf (letöltve: 2024. 01. 02.)

segítségével két héten belül le tudják zárni, így nagyban meggyorsította a közlekedési szabálysértések ügycsoportjába tartozó ügyek menetét.²⁷

Az angliai igazságszolgáltatás digitalizációs átalakulása általánosságban véve nagy népszerűségnek örvend, mivel biztosítanak lehetőséget ezen platform használatára azoknak is, akiknek ezt otthon nem áll módjukban használni. Ellenben vannak ennek ellenzői is, főként az elsőként említett büntetőjogban alkalmazandó közös platformnak. Az ellenzők úgy tartják, hogy a felület használata ellentmond a tisztességes eljáráshoz való jognak, mivel nem tartják megfelelőnek a felek tájékoztatását a bűnösség bevallásának következményeiről, amely miatt jelentősen megnöttek a bűnösségi beismerések száma.²⁸

4. Amerikai Egyesült Államok

Ahogy egyre több párkapcsolat online ismerkedéssel kezdődik, úgy egyre több válás is végbe mehet a világhálón keresztül az Amerikai Egyesült Államokban. Számos internetes platform létezik már az alternatív vitarendezéshez a családjogot érintő ügyekben, úgy, mint a Modria, amely a las vegas-i bíróságon nyújt segítséget a felek számára az egyezségkötésben, amely a statisztikák szerint nagyban meggyorsította ezt a folyamatot. Ezen kívül számos olyan platform létezik, amelyeket nem a bíróságok üzemeltetnek, de ugyanúgy kommunikációra sarkallva a feleket egyezséget köthetnek, ilyen az Up to Parents, amely „a megadott adatok alapján konkrét egyezségi ajánlatot dolgoz ki a felek számára, amiben a felek megjelölhetik, hogy abból mivel értenek egyet.”²⁹ Fontos sajátossága ezeknek a platformoknak, hogy nagy részük nem biztosít a felek számára közvetlen videós vagy telefonos beszélgetést, hanem a diskurzus kizárólag írásban történik, amelynek megvannak ugyanúgy az előnyei és a hátrányai is.³⁰ Nem feltétlenül családjogi ügyekben, de Utah államban létezik egy ilyen platform, ami a tizenegyezer dollár alatti követelések esetén segítséget nyújt a feleknek az egyezségkötésben mediátorok bevonásával, majd ha a felek nem igénylik, illetőleg ha a bíró nem tartja indokoltnak, akkor a bírónak továbbított egyezséget is online formában bírálhatja el.³¹

²⁷ SUSSKIND 192. p.

²⁸FOUZDER, MONIDIPA: Defendants pleading guilty online may not be aware of wider consequences, MPs told, <https://www.lawgazette.co.uk/practice/defendants-pleading-guilty-online-may-not-be-aware-of-wider-consequences-mps-told/5070311.article> (letöltve: 2024. 01. 03.)

²⁹ OSZTOVITS ANDRÁS: Váljunk el online! elérhető: <https://arsboni.hu/valjunk-el-online/> (letöltve: 2024. 01. 02.)

³⁰ Uo.

³¹ SUSSKIND 198. p.

Az USA-ban létezik mindemellett egy Matterhorn nevezetű online vitarendezési platform, aminek a neve mára megváltozott Catalis-ra³², és amely jelenleg több mint 40 bíróságon működik. „A rendszer okostelefonon a nap huszonnégy órájában elérhető, és lehetővé teszi a peres felek számára, hogy aszinkron módon kommunikáljanak a bírakkal, bírósági tisztviselőkkel, ügyészekkel, rendőrökkel és az ellenérdekű felekkel.”³³ A korábban említettekhez hasonlóan ez a rendszer is főként kis pertárgyértékű ügyekben használható, akár valamilyen követelés, családjogi ügy, szabálysértés vagy vétségekkel kapcsolatos eljárás rendezésére. A rendszer tervezői az alábbi módon fogalmazták meg annak célját: „ha a technológia képes megváltoztatni, vagy felváltani a döntéshozatali folyamat elavult külső vázát, a bírácoknak több idejük lesz a nehezebb ügyek kezelésére, és így jobban el tudják látni alapvető bírói feladataikat.”³⁴

5. Brit Columbia, Polgári Döntőbíróóság (Kanada)

A kanadai Brit Columbiában működik, az egyik legmodernebb, egy olyan online vitarendezési rendszer, a Civil Resolution Tribunal (a továbbiakban: CRT) ahol az ügyfelek részben maguktól juthatnak megoldásra az ellenérdekű féllel.³⁵ Ez a platform azért különleges, mert nem lehet igazán online bíróságnak nevezni, hanem inkább az alternatív vitarendezési oldalról közelíti meg az egyes jogi problémákat, majd, ha szükség van bíróra, akkor beavatkozik. A CRT kis értékű követelésekkel kapcsolatos vagyoni követeléssel kapcsolatos vitákat, társasházi vitákat, ötvenezer kanadai dollárt meg nem haladó gépjármű sérülésekből, balesetekből fakadó vitás helyzetekre, valamint kisebb társasági jogi jogviták megoldására alkalmazandó.³⁶ Magán az oldalon lefolytatott procedúra négy szakaszból áll: az első szakasz során a Solution Explorer nevezetű programot kell használni, amely során kérdéseket tesz fel annak érdekében, hogy segítsen az igényérvényesítő illetőnek többet megtudni a vitájáról, hogy megalapozott döntéseket hozhasson annak megoldására vonatkozóan. Ezt követően felsorakoztat kapcsolódó jogszabályokat, cikkeket, összefoglalja a személy követeléseit. Ezek után online egyeztetési lehetőséget biztosít, majd felkínál egy informális egyezséget, ha ez viszont nem vezet eredményre, tehát a felek nem

³² Catalis honlapja, <https://catalisgov.com/our-story/> (letöltve: 2024. 01. 19.)

³³ SUSSKIND 197. p.

³⁴ BULINSKI, MAXIMILIAN, PRESCOTT, J. J.: *Designing Legal Experiences: Online Communication and Resolution in Courts*. Cambridge University Press. Cambridge, 2019. 438. p.

³⁵ SUSSKIND 190. p.

³⁶ Civil Resolution Tribunal, <https://civilresolutionbc.ca/solution-explorer/societies-and-cooperative-associations/> (letöltve: 2024. 01. 21.)

tudnak megegyezni, akkor ügyintézővel zajlik tovább a folyamat.³⁷ Tulajdonképpen ezen alkalmazás célja az, hogy levegyék mind a felekről mind pedig a bíróságról azt a terhet, hogy a kis pertárgyértékű ügyekkel akár hónapokig bíróságra járjanak, ráadásul ez a megoldás a felek számára olcsóbb is.³⁸ Mindemellett az ügyintéző a kommunikációs lehetőségek majdnem teljes palettáját használhatja, tehát SMS, e-mail, telefon vagy videótelefon,³⁹ ezzel megelőzve azt, hogy a felek az egyes kommunikációs szituációkban szorongjanak, vagy esetlegesen ne tudjanak adekvátan megnyilvánulni. Az ügyintéző, aki az informális egyezségeket létrehozza a felek között nem követelmény, hogy jogász legyen. Amint sikerült megállapodniuk a feleknek, az ügyintéző továbbítja az illetékes bíróságnak, az pedig jóváhagyja, mindezt úgy, hogy a feleknek nem kell személyes jelenlétükkel részt venniük egyik folyamatban sem. Amennyiben nem jutnak a felek egyezésre, akkor az ügyintéző felkészíti a feleket a bírósági tárgyalásra, ami szintén nem személyesen, hanem online formában történik, illetőleg, ha szóbeli meghallgatásra van szükség, például szavahihetőségi kérdések miatt, azt telefonon és videokonferencia útján bonyolítják le.⁴⁰ A platform a mai napig folyamatosan fejlődik, egyre több ügykör tartozik a CRT hatáskörébe, úgy mint az idei évtől a másokról készült intim képekkel kapcsolatos jogviták is ide kerülnek.

6. Összehasonlítás

Az imént bemutatott példákon keresztül láthatjuk, hogy a legtöbb országban ugyanazzal a problémával küzdenek az igazságszolgáltatással kapcsolatban, mint hazánkban. Minden digitális bírósági rendszer a bemutatott területen azt hivatott szolgálni, hogy felgyorsítsa az igazságszolgáltatást annak érdekében, hogy a bírákat tehermentesítve a nagyobb társadalmi jelentőségű ügyekre több figyelmet tudjanak szentelni. Ezzel, úgy vélem az igazságszolgáltatás minőségét kívánják javítani, mivel a kisebb jelentőségű ügyekre ugyanúgy fel kell készülni, az azzal kapcsolatos adminisztrációt ugyanúgy el kell végezni, mint más ügyeknél. Ugyanakkor, ha ezen esetekben valamilyen mértékben levesszük a bírók válláról a terhet több idejük marad a nehezebben megítélhető ügyekkel foglalkozni, ezáltal olyan ítéletet hozni, amely a felek között fennálló problémára valóban megoldást

³⁷ SHALTER, SHANON: *Online Dispute Resolution and Justice System Integration: British Columbia's Civil Resolution Tribunal*. Windsor Y B Access Just, 2017. 120-121. pp.

³⁸ Uo.

³⁹ Civil Resolution Tribunal weboldala, <https://civilresolutionbc.ca> (letöltve: 2024. 01. 15.)

⁴⁰ SHALTER 121. p.

talál. Fontosnak tartanám kiemelni, hogy egy ilyen rendszer bevezetésének előszobája lehet egy alternatív vitarendezési platform, mint ahogyan az online válásnál is bemutatásra került, de ezek is a jogvita megoldását gyorsítják még akkor is, ha nem konkrétan a bíróság előtt zajló eljárást digitalizáljuk. Fontos levonni azt a következtetést, hogy egyik bemutatott példánál sincs szó arról, hogy bármely jogász hivatásrendet, így a bírók pozícióját sem kívánják megszüntetni, és kizárólag gépeket alkalmazni, ellenben megváltozhat az elvégzendő munkájuk jellege. Mindemellett pedig megjegyezném, hogy nem kizárólag ezekben az országokban folynak kísérletek arra, hogy valamilyen szegmensét digitalizálják az igazságszolgáltatásnak, és sajnálatos módon nem mind váltja be a hozzájuk fűzött reményeket. Ellenben, mivel előbb vagy utóbb ez mindenhol elkerülhetetlen lesz, így muszáj nyitott szemmel járni, hogy mi történik a világban e téren, annak okán, hogy esetlegesen valamely metódus használható lenne akár hazánkban is.

A bevezetőben említett alapelvek szempontjából pedig majdnem mindegyik említett példa megfeleltethető azoknak. Nyitottságról beszélhetünk, ha eltekintünk a negatív kritikáktól az angliai esetben, és levonhatjuk azt a konklúziót, hogy a társadalom készen áll ezen platformok használatára, mivel számtalan esetben működőképes az online bírósági ügyintézés, mindemellett pedig a számok azt mutatják, hogy ez egy használható út. Ebből kiindulva a praktikusság is megvalósul, mivel mindegyik esetben a felek otthon ülve, akár munka után intézhetik így az ügyeiket, illetőleg – mint ahogy említettem – számos esetben biztosítanak segítséget, megteremtik a rendszer használatát akkor is, ha erre valamilyen módon nincs lehetősége az ügyfélnek. Jóllehet voltak természetesen olyan digitalizációs próbálkozások, amelyeknek a várt sikere elmaradt, így ezen követelmény teljesítése nem mondható el például az angliai online válás platform tekintetében. A defenzivitás pedig leginkább Angliában, Walesben és az USA-ban érhető tetten. Ezeken a területeken ott vezették be a különböző e-döntések vagy online bűnösség bevallási rendszerek használatát, ahol kis pertárgyértékű ügyről, vagy olyan bűncselekmény elkövetésről van szó, amely szabadságvesztési szankciót nem von maga után, tehát olyan ügyek esetén, amelyeknél kihagyható a személyes tárgyalás. Természetesen mindezt levetítve a magyar jogrendszerre és az igazságszolgáltatási alapelveinkre megannyi aggály merülhet fel a tisztességes eljáráshoz való jog, vagy akár a nyilvánosság elve kapcsán is.

III. Az alapelvekről általában

Mint ahogy korábban is említettem, az alapelvek olyan elvi tételek, amelyek egy adott témakörön, szakterületen belül mindent áthatnak és általánosságban igaznak tekinthetők, így az alapelveknek nagyon fontos szerepük van a különböző eljárásokban, legyen az polgári, közigazgatási vagy büntetőeljárás. Természetesen minden eljárásnak vannak sajátosságai, amelyekre vonatkozó princípiumok az egyes eljárási kódexekben nevesítve vannak. Vizsgálódásom kiindulópontja leginkább a polgári eljárás, mivel úgy vélem a leghamarabb ezen a területen érhető majd tetten hazánkban a digitális változás, bár a tanulmányomban tett megállapításaim nem kizárólagosan vonatkoznak a polgári eljárásra, hanem kompletten az igazságszolgáltatásra. Tekintettel arra, hogy mind polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.), mind pedig a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) speciálisan az adott eljárásra vonatkozó alapelveket tartalmazza, de ez nem jelenti azt, hogy más jogforrásokban lefektetett elveknek ne kelljen megfelelnie. Ebből fakadóan tehát beszélhetünk alkotmányos emberi jogi elvekről és igazságszolgáltatási alapelvekről, amelyek mind-mind szerves részét képezik a különböző eljárásoknak.⁴¹

Ezen előbbi megfogalmazása már a második világháborút követően a különböző nemzetközi szerződésekben megtörtént, egyfajta garanciát biztosítva az emberek számára, hogy a bármely területen megjelenő jogvitájuk úgy lesz elintézve, hogy egyik fél joga, jogos érdeke nem sérül, hacsaknem ez szükséges. Ezen alkotmányos jogok, amelyek az igazságszolgáltatást érintik az Alaptörvény XXVIII. cikkében nyertek megfogalmazást. „A cikk tehát a bírósági eljárás olyan alkotmányos garanciáit biztosítja, mint a tisztességes eljáráshoz való jog, a fair eljárás elve, a bírósághoz fordulás joga, a védelemhez való jog, a fegyverek egyenlősége, a nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege elve, az ártatlanság vélelme vagy a jogorvoslathoz való jog, amelyek további részjogosítványokra bonthatók.”⁴² Ennek okán kerülnek bővebb kifejtésre azon alapelvek, amelyek a digitalizáció tekintetében különösen relevánsak, így a tisztességes eljárás joga, a bírósághoz fordulás joga és a nyilvánosság elve. Mindemellett pedig olyan eljárási alapelvek,

⁴¹ Részletes indokolás a büntetőeljárás törvényhez, <https://www.parlament.hu/irom40/13972/13972.pdf> (letöltve: 2024. 01. 28.) 328-329. pp.

⁴² Jogtár kommentár, Alaptörvény XXVIII. cikk

amelyeket a digitalizációs folyamatok szintén érintenek, úgy, mint a törvényes bíróhoz való jog, a közvetlenség elve és a szóbeliség elve.

IV. A tisztességes eljáráshoz való jog

A tisztességes eljáráshoz való jog, mint alapjog kiemelt helyet foglal el a demokratikus társadalmakban, az Emberi Jogok Európai Bírósága már több ügyel összefüggésben utalt arra, hogy nem egy illúziót hivatott fenntartani, hanem nagyon is gyakorlati követelményeket támaszt a jogalkalmazó szervekre.⁴³ Ebből következik, ha nincsen jogállamiság egy adott országban, akkor az kizárja a tisztességes eljárás meglétét. Éppen ezért megjelenik különböző módon árnyalva számos alapjogi dokumentumban, úgy mint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, az Emberi Jogok Európai Egyezményében, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egységokmányában, az Alapjogi Kartában, illetőleg az Alaptörvényben is. Ezen 5 dokumentumban a fent említett alapjog mind lényegében ugyanolyan értelemben jelenik meg, viszont más-más szegmensét hangsúlyozva. A témához legjobban kapcsolódó módon az Emberi Jogok Európai Egyezménye (a továbbiakban: EJEE) tárgyalja a fent említett princípiumot, így a többi dokumentum hosszas elemzésétől, illetőleg a szükségesnél több alkotmányjogi vizsgálódástól eltekintenek.

Nevezetesen a tisztességes eljáráshoz való jogot az EJEE 6. cikke tartalmazza. Ezen 6. cikk 1. bekezdése foglalkozik kimondottan mind a polgári mind a büntető igazságszolgáltatással is, a 2. bekezdés az ártatlanság vélelmét foglalja magában, a 3. bekezdés pedig szintén a büntetőeljárást nevesíti, de az itt megfogalmazott jogok ugyanúgy vonatkoznak a más, azaz nem büntetőeljárásban résztvevő felekre is, úgy mint a fél anyanyelvén történő tájékoztatás, a jogi képviselő vagy polgári per esetében pártfogó ügyvéd igénybevétele. Összességében a 6. cikk főbb irányvonala az 1. bekezdésben meg van határozva, de ugyanúgy a polgári igazságszolgáltatásra egyaránt vonatkozó vezérelveket foglal magában a 3. bekezdés egyes rendelkezései is, így az bizonyos szempontból megfeleltethető az 1. bekezdésnek.⁴⁴ A téma szempontjából viszont az 1. bekezdés releváns, mivel ebből vezethetünk le olyan alapelveket, részjogosultságokat, amelyeket a digitalizáció érint vagy érinthet.

⁴³ Andrejeva v. Latvia no. 55707/00, Prince Hans Adam II of Liechtenstein v. Germany no. 42527/98.

⁴⁴ SCHABAS, WILLIAM A.: *The European Convention on Human Rights. A Commentary*. Oxford University Press. Oxford, 2015. 271. p

A tisztességes eljáráshoz való jog e tekintetben azért fontos, mert az EJE alapjogi katalógusában ez az *egyetlen tisztán eljárásjogi természetű jog*,⁴⁵ amely az igazságszolgáltatás digitalizációja szempontjából is kardinális jelentőséggel bír. Kiindulásként megemlíteném, hogy az EJE *Perez v. France* ügyben kimondta, hogy „a tisztességes eljáráshoz való jog annyira fontos helyet foglal el egy demokratikus társadalomban, hogy semmi sem indokolhatja a 6. cikk korlátozó értelmezését.”⁴⁶ Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés a digitális változásokat illetően, mivel maga az alapjog magában foglal számos fontos garanciát, ami az egyes eljárások lefolytatásánál megjelenik mint részjogosultság, például a tárgyalás tartásának kötelezettsége vagy a nyilvánosság, így ezzel együtt az egyes digitalizációs folyamatok kizárhatják a tisztességes eljárás egyes szegmenseit, vagy esetlegesen egy adott irányba erősítenék azt egy másik részjogosultság rovására. Gondolván itt arra, hogy az EJE 6. cikkének 1. bekezdése nevesíti a nyilvános tárgyalást és észszerű időn belül történő elbírálást. Egy olyan esetben tehát, ha a döntéshozatal egy bírósági eljárás során automatizált, avagy online aszinkron formában történik az önmagában véve kizárja a nyilvános tárgyalást, ellenben szolgál más garanciákat, mint az észszerű időn belül történő elbírálást. Ezen utóbbihoz hozzáfűzném, hogy azon eljárások, amelyek az EJE előtt a 6. cikk megsértése miatt indulnak, azok fele az eljárások elhúzódása miatti kérelmek teszik ki.⁴⁷ Részben emiatt is fontos lenne egy olyan digitális újítás a bíróságok számára, ahol a rutinügynek számító jogviták esetében a digitális rendszer megkönnyítené a bíró munkáját.

1. Bírósághoz fordulás joga

Mint ahogy korábban említettem a tisztességes eljáráshoz való jog egy komplex alapjog, magában foglal számos részjogosultságot, amelyek az egyes digitális változások esetében sérülhetnek, vagy más aspektusban érvényesülhetnek. Ilyen részelemnek tekinthető a bírósághoz való jog, ezen belül a bírósághoz fordulás joga, amely tulajdonképpen arra vonatkozik, hogy az adott állam biztosítsa a bírói utat arra, hogy a felek jogvitáját bíróság bírálja el. „A »bírósághoz való jog« és a hozzáférés joga nem abszolút jogok. Korlátozásoknak vethetők alá, de ezek nem szűkíthetik vagy csökkenthetik az egyének

⁴⁵ F. ROZSNYAI KRISZTINA, KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA: 6. cikk Tisztességes tárgyaláshoz való jog. In: Sonnevend Pál – Bodnár Eszter (szerk.) *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*. HVG Orac. Budapest, 2021. 106. p.

⁴⁶ *Perez v. France*, 2004. február 2., no. 47287/99, § 64.

⁴⁷ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 106. p.

hozzáférését olyan módon vagy mértékben, amely már ezen jog lényegét vonná el.”⁴⁸ Digitalizációs szempontból ez több kérdést is felvethet. Alapvetően a jelenlegi helyzetet nézve egy átlagember számára bíróságra menni egyet jelent azzal, hogy az költséges lesz, rengeteg időt vesz igénybe, ráadásul a jogi nyelvezet és az eljárás menete még olykor a legfelkészültebb jogi képviselő mellett is érthetetlen lesz számára.⁴⁹ Éppen ezért számtalan esetben nem fordulnak bírósághoz a felek, mondván *drágább a leves, mint a hús*. Így felvetődik a kérdés, hogy az is elvonhatja esetlegesen a felek bírósághoz fordulás jogát, ha a járulékos költségek mind az idő mind pedig a pénz tekintetében arra a döntésre készíteti őket, hogy ne érvényesítsék a jogaikat bíróság előtt. Természetesen nem sérül ez a követelmény a mai magyar bíróságokon sem, de csorbítja az általa kiváltandó célt, a felek bíróságokba vetett hitét.⁵⁰ Álláspontom szerint az ilyen ügyekben, amelyek nem jutnak a bíróság tudomására különböző okok miatt, de jogvédelemre lenne szükség tökéletes megoldás lehetne az, amelyet a bevezető fejezetben megemlítettem. A felek elektronikus úton beadják az ügy elbírálásához szükséges dokumentumokat, a bíró pedig mérlegelve a látottakat elbírálja az ügyet. Ha szükségesnek érzi tárgyalást tart, ha pedig nem akkor az angliai példában látott e-döntést hoz, amely egyenértékű egy ítélettel. Ez természetesen nem vonatkozik a bonyolult ügyekre, hanem pusztán a csekély jelentőségű, kis pertárgyértékű ügyekre lehetne alkalmazni.

Mindent összevetve tehát ez a jogosultság arra vonatkozik, hogy az államnak biztosítania kell minden állampolgár számára azt a lehetőséget, hogy az ügyét bíróság elé vigye. Abban az esetben tehát – mint ahogyan korábban említettem – az emberek pusztán praktikussági szempontból nem fordulnak bírósághoz, mivel valamilyen ok folytán nem létfontosságú a jogvédelem nem sérti a bírósághoz fordulás jogát, de súlyos esetekben csorbíthatja azt, így ebből következően úgy vélem, hogy a társadalom megérett egy digitális bírósági alternatívára az ezen csoportba tartozó ügyek esetén. Ennek kapcsán pedig felvetődik a kérdés, hogy a digitalizáció, azaz valamilyen online rendszer kötelezővé tétele a bírósági ügyintézésben elvonhatja-e felek bírósághoz való jogát? Úgy vélem, hogy lehet ilyesmiről szó, mivel vannak olyan területek hazánkban, ahol valamilyen ok folytán nincs bevezetve az internet, vagy annak használata nem mondható magabiztosnak. Ennek következtében azon személyek, akik nem aktív internethasználók kizsorzulnak az online bírósági

⁴⁸ EJEE Kézikönyv a 6. cikről, 13. p. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_6_HUN (letöltve: 2024. 01. 10.)

⁴⁹ SUSSKIND 47. p

⁵⁰ SUSSKIND 50.p.

fejlesztésekből. Megnézve a statisztikai adatokat a KSH szerint Magyarországon 2022-ben a 16-74 év közötti népesség 89%-a volt aktív internethasználó.⁵¹ Ezen felhasználók e-közigazgatási portálok igénybevételével kapcsolatos adatai ugyanezen évben pedig a következők: a hatóságok, közhivatalok, közintézmények honlapjait vagy applikációit 72,7% vette igénybe, ami egy biztató szám véleményem szerint, ellenben hivatalos dokumentumokat vagy igazolásokat, ellátások vagy jogosultságok online igénylését, egyéb kérelmeket, igényeket vagy panaszokat online formában csak 15,8% nyújtott be.⁵² Ezen utóbbi viszont az aktív internethasználóhoz képest nagyon kevésnek bizonyul, így pusztán a számadatok alapján levonható az a következtetés, hogy a magyar népesség töredéke végez hivatalos ügyeket online, inkább tájékozódó tevékenységet végez, magát az ügyintézkést a nagy többség inkább élőben teszi meg. Így amennyiben az elkövetkező években valamilyen digitális változásra kerülne sor azt legfeljebb opcionális formában lehetne bevezetni, mivel ellenkező esetben sérülne az emberek nagy csoportjának a bírósághoz való joga. Fontos kiemelni a digitalizációval kapcsolatban, hogy egy rendszer bevezetése így nem zárhat ki feleket, nem teheti számukra lehetetlenné azt, hogy ügyüket bíróság előtt rendezzék. Ennélfogva tehát követni kellene az angliai példát, ahol az online formátumú bírósági ügyintézkést biztosítják azoknak a feleknek is, akik saját maguk otthonról nem tudnak ezzel élni, de a hagyományos ügyintézkés lehetősége is nyitva áll, ha a felek azt biztonságosabbnak érzik.⁵³

Ezzel kapcsolatban hangsúlyozta az Európai Unió Tanácsa „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása” című tanácsi következtetéstervezetében, hogy „minden polgárnak részesülnie kell a további digitális lehetőségek előnyeiből, és egyenlő esélyeket kell élveznie az igazságszolgáltatáshoz és a tisztességes eljáráshoz való digitális hozzáférés tekintetében, tehát e digitális részvételt feltétel és megkülönböztetés nélkül minden társadalmi csoportnak garantálni kell”, illetőleg külön figyelmet kell fordítani azon személyek igényeire akik kiszolgáltatott helyzetben vannak, úgy mint a sértettek, gyermekek és digitális szempontból leglényegesebb idősek.⁵⁴ Lényeges szempont továbbá az, hogy az EJEE szerint a szerződő államok által biztosított bírói útnak –

⁵¹ KSH 12.1.3.4. számú adattáblája, Internethasználók aránya [a 16–74 éves népesség százalékában], https://www.ksh.hu/stadat_files/ikt/hu/ikt0029.html (letöltve: 2024. 01. 06.)

⁵² KSH 12.1.1.18. számú adattáblája, E-közigazgatási portálok igénybevétele az e-ügyintézkés szintjei szerint, https://www.ksh.hu/stadat_files/ikt/hu/ikt0020.html (letöltve: 2024. 01. 06.)

⁵³ SUSSKIND 188-189. pp.

⁵⁴ Európai Unió Tanácsa A Tanács következtetései „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása” című következtetéstervezet, 7. pont

működjön az bármilyen platformon – összhangban kell lennie a tisztességes eljárás követelményeivel. Mivel maga az egyezménynek való megfeleléshez nem elegendő a perindítási jogosultság biztosítása, tehát ezen jog sérülhet akkor, ha „a bíróság vizsgálati jogkörét minden tartalomtól, és így a felperest a siker reményétől is megfosztják.”⁵⁵ Így egy digitális bírósági platform kialakítása során kardinális jelentőségű mindaz, ami a korábbiakban említésre került, úgy mint az alkalmazhatóság főleg azok számára akik kiszolgáltatottabb helyzetben vannak, továbbá annak érvényesülése a rendszeren keresztül, hogy az ugyan személyes találkozás nélkül de legalább egyenértékű tudjon lenni a személyes tárgyalással. Mindemellett felmerül a gondolat, hogy ezen jogról való lemondás érvényesül akkor, amikor a felek a választottbírósági utat választják.⁵⁶ Mivel „a választottbíráskodás esetében az önkéntes alávetési nyilatkozat egyben a 6. cikk szerinti nemzeti bírósághoz fordulás jogáról, sőt akár a tisztességes eljáráshoz való jogról való lemondásként értelmezhető”⁵⁷, így ennek analógiájára járható út lehetne hazánkban – hogy kiküszöböljünk egy esetleges alapjogsérelmet - is egy olyan online vitarendezési fórum, amely választható, és a felek egy ilyen jellegű alávetési nyilatkozattal lemondanak a személyes ügyintézésről, így nem merülhetne fel a bírósághoz fordulás jogának sérelme. Ugyanakkor az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javítását, - illetőleg ideértve minden olyan átalakulási folyamatot, amelyet a digitalizáció vonz magával - csak akkor lehet teljes mértékben megvalósítani, ha azt a közjogi igazságszolgáltatási rendszerbe integrálják, ahogyan azt a kanadai CRT esetében tették.⁵⁸ Mindemellett pedig álláspontom szerint, ha a digitális platform mindvégig alternatív módon jelenik meg elsőkön a kis pertárgyértékű ügyek esetén, úgy jóval inkább a bírósághoz való jog kiterjesztéséről mintsem sérelméről beszélhetünk.

2. Fair-eljáráshoz való jog

A fair-eljárás elve tulajdonképpen egy gyűjtőfogalom, ami magában foglalja többek között a fegyverek egyenlőségének elvét, a kontradiktórius eljáráshoz való jogot, a nyilatkozattételhez való jogot és a döntések indokolásához való jogot. Mindemellett ide sorolhatóak még olyan jogosultságok, amelyek az ügy előbbre vitelét, illetőleg megismerését szolgálják. A szakirodalom különválasztja a fair-eljáráshoz való jogot, amit

⁵⁵ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 117. p.

⁵⁶ EJEE kézikönyv 17. p.

⁵⁷ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 116. p.

⁵⁸ SALTER 144. p.

a különböző terminológiai bonyodalmakra utalva tesz, így én sem kívánok ettől eltérni. Akkor sérül tulajdonképpen ez a szegmense a tisztességes eljárás elvének, ha valamelyik része sérelmesnek mondható, ugyanakkor fordítva is, tehát, ha összességében az eljárásról megállapítható, hogy nem volt fair, de a korábban említett részjogosultságok körébe nem sorolható magatartás valósult meg.⁵⁹ A digitalizáció témáját tekintve felmerül a kérdés, hogy alapjaiban véve a korábban említett példák, illetőleg a korábbiakban felvázolt megoldások sértik-e a fair-eljárás elvét. Nyilvánvalóan, ha gondolkodás nélkül veti bele magát a jogalkalmazás a digitalizációba, és nem hagy a felhasználóknak alternatívát, nem biztosít lehetőséget a széleskörű internethasználatra, akkor sérül. Ellenben álláspontom szerint, ha lenne egy ilyen igénybevehető módszer a bírósági ügyintézésre, hasonlatosan az angol vagy az amerikai Matterhorn/Catalis rendszerhez, akkor az minden korábban említett szegmensének megfelel. Ugyanakkor a fegyverek egyenlőségének elve tekintetében megjegyezném, hogy annak tartalma arra vonatkozik, hogy „mindkét fél számára észszerű lehetőséget kell biztosítani arra, hogy ügyét olyan feltételek között terjeszthesse elő, amelyek nem juttatják őt hátrányos helyzetbe a másik féllel szemben.”⁶⁰

Levetítve ezt a korábban említett egyes országokban már használatban lévő digitális rendszerekre akkor merül fel probléma, ha az egyik fél az online rendszert magabiztosan használja, a másik pedig, esetlegesen koránál fogva, nem tudja olyan jól használni. Például egy 25 éves fiatal, ha internetes rendszeren keresztül bead egy keresetet akármilyen ügyben egy 70 év feletti alperessel szemben, és kéri az ügy online rendszeren keresztül történő elbírálását, az – ha a bíró nem tartja szükségesnek személyes tárgyalás tartását – alapjaiban véve a fegyverek egyenlőségének elvét sérti, mivel nem várható el egy olyan embertől az online bírósági rendszer vagy applikáció használata, aki tegyük fel nyomógombos telefont használ. Természetesen mindez kiküszöbölhető azzal, ha a bíró látva az alperes korát személyes tárgyalást rendel el, de ezzel együtt az is lehetséges, hogy a 70 éves alperes magabiztosan használ minden ilyen rendszert, így ennek eldöntése nem történhet meg adekvátan a bíró irodájából, hanem csak úgy, ha erről valamilyen módon a felek előzetesen nyilatkoznak, vagy esetlegesen a bíró erről empirikusan meggyőződik. Ráadásul a fegyverek egyenlőségének elve nem tekinthető abszolút jognak, így, ha a lényeges tartalma nem sérül akkor korlátozható⁶¹, de ezzel együtt felmerül a kérdés, hogy a gördülékenyebb

⁵⁹ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 127. p.

⁶⁰ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 130. p.

⁶¹ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 132. p.

igazságszolgáltatás megér-e annyit, hogy a fegyverek egyenlősége ingoványos talajra kerül. Ez alatt azt értem, hogy nagyon átgondoltan, és olyan platformot kell létrehozni, ahol nem merül fel az, hogy az ügyfél a rossz vagy átgondolatlan kattintásából súlyos következmények származhatnak. Ezzel kapcsolatos a korábban említett angliai FOAM rendszerrel kapcsolatos aggály, miszerint több bűnösségbevallás született online, mivel a rendszer nem tájékoztatja a feleket teljeskörűen annak következményeiről.⁶²

Összességében a fair-eljárás elve és a bírósághoz fordulás joga tekintetében megállapítható, hogy valódi jogsérelem nem merülhet fel, vagyis a digitalizációs reformok útjában kategorikusan nem állnak, ha és amennyiben maga a technológiai újítás, mint folyamat a korábban említettekre tekintettel van, úgy mint a bírósághoz való jog kapcsán, hogy a hagyományos módszer mellett alternatívaként jelenjen meg az online bíróság. A fair-eljárás elvén belül a fegyverek egyenlőségének elve kapcsán pedig hasonlóan a magyar lakosság internethasználati szokásai merül fel, mint kisebb akadály, de ez egy olyan folyamat, ami az idő előrehaladtával és az aktív lakosság digitális bennszülöttségének tényével napról napra kisebb gátat szab a digitalizációs fejlődéseknek. Mindent összevetve tehát bármelyik, korábban tárgyalt alapelvvvel kapcsolatos probléma kiküszöbölhető abban az esetben, ha a platform megalkotása során odafigyelnek a korábban említettekre.

3. Arcatlan vagy arcátlan igazságszolgáltatás, avagy a nyilvánosság elve

A nyilvánosság elve tulajdonképpen a nyilvános tárgyalást, illetőleg az ítéletek nyilvános kihirdetését foglalja magában. Ezen alapelv az online bíróságok témakörét illetően több szempontból is túri a vitát, így talán ez az egyetlen olyan alapelv, ami kézzelfoghatóan ellentmondhat a digitális igazságszolgáltatásnak. Maga a nyilvánosság elve „minden fokon és minden eljárási rendben olyan kiemelt követelménye a tisztességes eljáráshoz való jognak, amely megvédi az eljárás résztvevőit a titkos eljárásoktól és titkos ítéletektől, ugyanakkor növeli a bíróságba vetett bizalmat is.”⁶³ Tehát, ha ezen princípiumot szó szerint értelmezzük, miszerint az a tisztességes, ami nyilvános, akkor önmagában gátat szab minden digitalizációs törekvésnek. Természetesen mivel az EJEE 6. cikkét, különös tekintettel a nyilvános tárgyalásra vonatkozó részét körülbelül az internet feltalálása előtt két évtizeddel fogalmazták meg, így senki nem gondolkodott arról, hogy egyszer majd az

⁶² Dispute resolution through the Fast Online Appeals Management (FOAM) system

⁶³ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 142. p.

igazságszolgáltatás az internet segítségével, vagy akár a mesterséges intelligencia által fog zajlani.⁶⁴ Mindemellett felmerül a kérdés, hogy a nyilvánosság definíciójába belefér-e egy olyan tárgyalás, ami videokonferencia-rendszeren keresztül zajlik, vagy akár egy olyan eljárás, ahol a felek aszinkron módon és írásban kommunikálnak. Az első esetben úgy gondolom nyilvánvalóan igen a válasz, tekintettel arra, hogy hazánkban is gyakran használnak távmeghallgatásra⁶⁵ alkalmas rendszert, ami – mivel a félnek ugyanúgy egy bírósági vagy más belföldi társintézményben kell tartózkodnia – nem nevezhető teljeskörűen online bíróságnak, de előszobája tud lenni annak. Ha abból indulunk ki, hogy miért szükséges tárgyalás tartása, azt az EJE az alábbi módon határozza meg: „mindenképpen szükséges tárgyalás tartása, ahol a fél személyesen nyilatkozhat az ügyében, ha (1.) a tényállás tisztázottságával kapcsolatban kérdések merülnek fel, (2.) ha a felekről is képet kell alkotnia a bíróságnak, és ennek érdekében a személyes helyzetükről nyilatkozhatnak előtte, vagy (3.) ha a vita egyes részletei további tisztázást igényelnek, amire leginkább tárgyaláson kerül sor.”⁶⁶

Álláspontom szerint, ha a felek egy személyesen megtartott tárgyaláson szemtől szembe kerülnek egymással és úgy adják elő a jogvita alapjául szolgáló történeteket teljesen más szituációt teremt mint online térben esetlegesen aszinkron módon. Gondolhatunk itt akár a különböző hazugságokra, vagy meggondolatlan nyilatkozatokra, amelyek ugyanúgy megjelennek a személyes tárgyaláson is egy-egy nyilatkozat vagy tanúvallomás alapján, de ilyenkor egy gyakorlott bíró a testbeszéd vagy az általa feltett kérdések esetén meg tudja állapítani, hogy a fél vagy a tanú az igazat vallja, avagy sem. Online térben, például egy a Matterhorn/Catalis alkalmazáshoz hasonló esetben fennáll annak a veszélye, hogy az internet mögé bújva nem a valóságnak megfelelően nyilatkoznak a felek, és ha ezen hazugság szebben kidolgozott mint a másik fél valós állítása, akkor könnyen lehet, hogy hamis ítélet születik, mert a bíró nem tudott másra alapozni, csak a felek írásbeli előadására, és úgy vélte, hogy az elegendő. Másrészt viszont azzal, hogy az igazságszolgáltatás egyes ügyekben arctalanává válik nem csak a feleknek ad teret *komolytalanul* nyilatkozni, hanem elveszik a közvetlen kommunikáció adta azonnali reagálás lehetősége az aszinkron tárgyalást biztosító platformok esetében. Ezzel együtt pedig egy új követelmény jelenik meg a felek tekintetében, ez pedig a sokkal széleskörűbb tényelődés, a beadványok

⁶⁴ SUSSKIND 224-225. p.

⁶⁵ OBH Távmeghallgatás-VIA VIDEO PROJEKT, <https://birosag.hu/birosagokrol/digitalis-birosag/tavmeghallgatás-via-video-projekt> (letöltve: 2024. 01. 17.)

⁶⁶ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 143. p.

tartalmának még részletesebbnek kell lenni annak érdekében, hogy a bíró adekvát döntést tudjon hozni. Ebből következik tehát, hogy a nem azonos időben történő kommunikációt lehetővé tevő platformok csak akkor használhatók jól, objektíve nézve a 6. cikk sérelme nélkül, ha nincs olyan eleme a jogvitának, ahol a feleknek nem esszenciális szükségletük, hogy nyilvánosan vitatkozzanak. Mindemellett pedig az EJEE kommentárban meg van határozva, hogy akkor nem sérül a 6. cikk nyilvánosságra vonatkozó része, ha a fél szavahihetőségében nem merül fel kétség, vagy „ha csak jogkérdések merülnek fel, és azok hordereje csekély vagy egyszerűen megítélhető”.⁶⁷ Így meglehetősen leszűkül azon ügyek köre, amely a nyilvánosság elvének sérelme nélkül online nem közvetlen tárgyalás útján elbírálnak. Ellenben szolgálja azt a korábban említett célkitűzést, miszerint, ha ezen ügyek kikerülnek a tárgyalandók közül, úgy valóban a nehezebb jogviták elbírálására több ideje maradhat a bírának, más kérdés az, hogy nekik az online beadványt ugyanúgy el kell olvasniuk, és fel kell készülniük, de valóban a munka legidőigényesebb részét kiveheti egy ilyen online platform. Másfelől viszont az online alternatív vitarendezési platformokkal kapcsolatban megjegyezték, hogy mivel ezeket a rendszereket az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés javítása érdekében vezették be, az államoknak megengedett, hogy előfokon csökkentsék a 6. cikk által biztosított jogokat, ha és amennyiben ezen garanciák másodfokon biztosítottak, és nem veszti el ezáltal a tisztességes jellegét.⁶⁸

Mindent összevetve tehát, úgy vélem, hogy van alapja annak, hogy bizonyos esetben sérüljön a nyilvános tárgyaláshoz való jog, mivel – ahogy korábban említettem – az ügyfeleknek alapot adhat meggondolatlanul valótlant nyilatkozni, a bírák tehermentesítése kérdéses, tekintettel arra, ha aszinkron a platform valószínűleg munkaidején kívül reagál a felek beadványaira. Ennek ellenére nem ez a legfontosabb, mivel a bírának meg kell adni azt a lehetőséget, hogy az egyes eseteket, ha indokoltnak látja azt hagyományos tárgyalási útra terelje, az a legfontosabb, hogy az online rendszer ellenére a felek azt érezzék, hogy maga az eljárás teljes egészében tisztességes. Ezen utóbbi, álláspontom szerint nehezen elérhető, főleg azok szemszögéből, akik mögött évtizedes joggyakorlati múlt áll, hiszen egy jó ügyvéd vagy bíró a jelenlegi, vagy akár még az elektronikus kapcsolattartás bevezetése előtti időszakban kezdte aktív pályafutását, így számára a személyes jelenlét adott.

⁶⁷ F. ROZSNYAI, KOÓSNÉ MOHÁCSI 146. p.

⁶⁸ SCHIAVETTA, SUSAN: *The Relationship Between e-ADR and Article 6 of the European Convention of Human Rights pursuant to the Case Law of the European Court of Human Rights. Journal of Information. Law and Technology.* 2004, Section 5.

Ezzel együtt itt szeretném megjegyezni, hogy a világ nagyot fordult a COVID-19 járványügyi veszélyhelyzet bevezetésével, mivel ez idő alatt a bíróságok épülete zárva tartott az ügyfelek és a jogi képviselők előtt, viszont ez nem jelenthetett akadályt a peres eljárások lefolytatására. Ennek szabályait a 74/2020. (III.31.) Korm. rendelet tartalmazta, amelyet a veszélyhelyzet alatt többször módosítottak. A bírósági eljárásokkal kapcsolatban eleinte az írásbeli perfelvételt szorgalmazták, majd bevezették azt, hogy a tárgyalás elektronikus hírközlő hálózat vagy más elektronikus kép és hang továbbítására alkalmas eszköz útján is megtartható [74/2020. (III. 31.) Korm. rendelet 23. §]. Ennek módját viszont a kormányrendelet nem határozta meg, így a bíróságok egyedüli megoldásként a Skype for Business-t alkalmazták, amely „alkalmas a személyazonosítás biztosítására, ha a technikai feltételek a bíróságon adottak.”⁶⁹ Ami lényeges, hogy Skype-os, vagy más néven e-tárgyalás csak akkor volt tartható, „ha erre a bíróság tagjain kívül minden – a tárgyalásra kötelezően idézendő – személynek rendelkezésére áll az ehhez szükséges technikai feltétel. Ezt a tárgyalásra idézendő személyek előzetes nyilatkozata alapján lehet megállapítani. Az eszköz, illetve a program fajtája között a felek nem válogathatnak, azt a bíróságnak kell előre meghatározni.”⁷⁰

Ellenben ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy a Skype mennyire tekinthető védett informatikai rendszernek, illetőleg mennyiben felel meg a Pp. elektronikus hírközlő hálózat igénybevételeivel kapcsolatos szabályainak. Ez utóbbival kapcsolatban fontos megjegyezni, hogyha eltekintünk a Pp. 624. § (1) bek.-től, miszerint az elektronikus hírközlő hálózat útján meghallgatott személynek a bíróság vagy más szerv épületében jelen kell lennie, mivel ez a veszélyhelyzet alatt alapjaiban véve kizárt volt, tehát ezen kívül egy a Skype rendszeren keresztül lezajló meghallgatás a Pp. 625. §-nak sem tud megfelelni maradéktalanul. Ennek oka az, hogy a korábban említett jogszabályhely kimondja, hogy az elektronikus hírközlő hálózaton keresztül látniuk kell a meghallgatott személyt, valamint a meghallgatott személlyel egyidejűleg ott-tartózkodó valamennyi személyt. Biztosítani kell továbbá, hogy az elektronikus hírközlő hálózat útján történő meghallgatásra kialakított helyiségnek minden pontja látható legyen a tárgyalás, a személyes meghallgatás, illetve a szemle kitűzött helyszínén jelen lévő elnök, illetve bírósági titkár számára [2016. évi CXXX. tv. 625. §]. Álláspontom szerint ez egy a Skype rendszeren történő tárgyalás megtartásakor nem

⁶⁹ Deloitte sajtóközleménye, A bíróságok is Skype-olnak, <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/jog/articles/a-birosagok-is-skypeolnak.html> (letöltve: 2024. 02. 01.)

⁷⁰ 2/2020. (IV. 30.) PK vélemény

kivitelezhető, mivel általánosságban egy háztartásban nem elvárható, hogy olyan kamerarendszerrel rendelkezzenek, ami a szoba összes pontjára rálátást enged. Mindemellett pedig az sem elhanyagolandó, hogyha az egy háztartásban élő személyek érintettek az ügyben, úgy nem volt elkerülhető az, hogy a másik szobából ne hallják egymás nyilatkozatait. Így összességében nem meglepő, hogy a veszélyhelyzet megszűnte után ez a rendszer nem honosodott meg. Más oldalról megközelítve viszont a Skype for Business alkalmazása áthidalta egy fontos problémát, miszerint a bíróság és a felek nem tudtak személyesen találkozni, tehát nem csorbult a felek bírósághoz való joga, jóllehet más alapelveket, többek között a közvetlenség elvét és – bizonyos szempontból – a tisztességes eljáráshoz való jogot sértette ez a megoldás.

V. Tisztességes eljáráshoz való jogon kívüli alapelvek és a digitalizáció kapcsolata

1. Törvényes bíróhoz való jog

A törvényes bíróhoz való jog alapelve a 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban Bszi.) 8. §-ban található alapelv, ami annyit foglal magában, hogy „senki sem vonható el törvényes bírójától, a törvény által rendelt bíró az eljárási szabályok szerint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságon működő, előre megállapított ügyelosztási rend alapján kijelölt bíró [Bszi. 8. §].”⁷¹ Ez alapvetően abban az esetben nem releváns, ha olyan platformról beszélünk, ahol emberi bíró dolgozza fel a beküldött iratokat, mivel feltételezésem szerint egy online bíróság esetén is, ahol ez napjainkban már használatos és működő rendszer, ott is alkalmaznak hatásköri és illetékességi szabályokat, mivel abban az esetben, ha a bíró indokoltnak találja személyes tárgyalást kell elrendelnie, és akkor sem csorbulhat ezen jog. Más kérdés, és csak említés szintjén érinteném, hogy amikor AI vagy robotika alapú rendszert használnak a bíróságokon akkor az már egy ingoványosabb kérdéskörre válik. Ellenben fontos megjegyezni, hogyha egy per egy része vagy teljes egészében az online térben zajlik, akkor számításba lehet venni azt a tényt, miszerint a jelenlegi hatásköri-illetékességi szabályok alkalmazásával az egyes bíróságok ügyterhe nem csökken, esetlegesen plusz nehézség merül fel az online ügyek ellátása a személyesek mellett. Ennek okán csatlakozva OSZTOVITS ANDRÁS gondolatához, miszerint a földrajzi távolságok az egyes bíróságok illetékessége szempontjából elenyészik abban az esetben, „ha az eljárás részben vagy egészen online módon történik, amely esetben a hatásköri-

illetékességi szabályok is részben jelentőségüket veszítik.”⁷² Ezt támasztja alá a fizetési meghagyásos eljárások elektronikussá tétele, azaz ideértve leginkább az ezzel járó szükségképpen változásokat.⁷³ Tekintettel arra, hogy a fizetési meghagyásos eljárást a jogosult a mindenki számára elérhető országosan egységes rendszeren keresztül előterjesztheti, így az ügyelosztás szempontjából sem indokolt szigorú illetékességi szabályok alkalmazása. Éppen ezért fizetési meghagyásos eljárásban az összes közjegyző illetékessége az egész országra terjed ki, maga az ügyelosztás pedig automatikus, mivel nem kell jelen lennie személyesen a félnek ahhoz, hogy a közjegyző kibocsájtja a fizetési meghagyást.⁷⁴

Ennek analógiájára valóban akkor lehetne a legjobban kialakítani az elsőfokú online bírósági rendszert, ha egységes országos szintű ügyelosztási rendben történne mindez, viszont nem szerencsés ez a megoldás bírósági szinten akkor, ha indokoltá válik idő közben, hogy élőben folytassák le a tárgyalást. Ugyanis elképzelhető, hogy mindkét fél esetlegesen szegedi lakos, de az automatizált ügyelosztás miatt például a Győri Járásbíróság bírálja el az ügyet, viszont a bíró úgy ítéli meg a korábban leírt indokok miatt, hogy szükséges lenne tárgyalótermi környezetben találkoznia a felekkel ahhoz, hogy a jogvitát eldöntse. Ebben az esetben tehát vagy a feleket kényszerítjük olyan helyzetbe, hogy át kell utazniuk az országon ahhoz, hogy az ügyükben jogerős döntés szülessen, vagy a bíróság kerül olyan szituációba, hogy vagy áteszi az ügyet a Szegedi Járásbíróságra, vagy a meglévő adatok alapján online döntést hoz. Egyfelől az nyilvánvalóan sérti a felek törvényes bíróhoz való jogát, ha az előbbi tekintjük megoldásnak, másfelől az utóbbi kettő is aggályos abból a szempontból, hogy kiszámíthatatlan és átláthatatlan lenne, hogyha minden ilyen esetben áttételre kerülne sor, mivel lehetséges az is, hogy amely bíróra később szignálják az ügyet az el tudta volna dönteni személyes tárgyalás nélkül is, vagy ha nem teszi át az ügyet, holott pontosításra lenne szükség, akkor pedig megkockáztatja, hogy olyan ítéletet hoz, ami nem szolgál megoldásul a jogvita szempontjából. Mindemellett pedig szintén nem lenne teljesen átlátható, ha külön platformon működne a fizetési meghagyás, illetőleg az online bírósági platform, mert álláspontom szerint egy laikus személy számára nem követhető az, hogy mikor mit kell indítani, így példaként szolgál a korábban már számtalanszor említett Matterhorn/Catalis szoftver, mivel itt nem csak bírósági ügyeket tud a felhasználó intézni, hanem adófizetéssel vagy vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatos feladatokat is

⁷² OSZTOVITS 289. p.

⁷³ MOLNÁR JUDIT: *A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmek feletti hatósági kontroll terjedelme a jogszabály változások tükrében*. Jogtudományi Közlöny, 69. (2014), 5. 239-247.

⁷⁴ SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: Nagykomentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvényhez, Fmhtv. 8. §-hoz

végrehajthat, információt is szerezhetnek azok, akik használják ezt a platformot.⁷⁵ Összességében tehát egy ehhez hasonló gyakorlati kialakítású internetes applikációnak kellene megelőznie az online igazságszolgáltatást, amely részben, ahogyan a korábbi fejezetben említettem megvalósult, annak működőképességét nem tiszttem minősíteni, mivel vannak e tekintetben a felületnek hiányosságai, polgáriban inkább mint büntető ügyszakban.⁷⁶

2. A szóbeliség és a közvetlenség elve

Ezen két alapelv nem nevesített sem a polgári sem pedig a büntetőeljárás kódexben, a digitalizáció ezen princípiumokra történő hatása csekély, de ha az igazságszolgáltatást összességében vizsgáljuk, úgy vélem meghatározó. A szóbeliség elve azt a követelményt foglalja magában, hogy a határozatot szóban lefolytatott bizonyítás előzze meg,⁷⁷ így a tárgyalás és a felek egymás közötti, valamint a bírósággal való érintkezése főszabály szerint a szóbeliségen alapul.⁷⁸ A szóbeliség elvére akkor és úgy hat a digitalizáció, ha és amennyiben az elsőokú tárgyalás – a korábban már sokat emlegetett – aszinkron kommunikációs felületen zajlik. Ilyenkor a szóbeliség nem vész el, hanem átalakul annak minden előnyével és hátrányával. Előnyként lehet értelmezni azt, hogy esetlegesen a felek jobban ki tudják fejezni magukat, jobban körül tudják írni a problémát, vagy felkészültebbek, mivel nem rögtön kell reagálni a bíró vagy a jogi képviselő által feltett kérdésekre. Hátrány viszont a nyilvánosságról szóló fejezetben említett igazmondás kérdésköre, vagy az az eset, amikor önmagától a fél nem tudja megfelelően körülírni a problémát, mivel az írásbeli kifejezőeszközei korlátozottak. Mindemellett természetesen, mivel a szóbeliség elve nem abszolút jog, így korlátozható az eljárás során, ráadásul az EJEB ítélkezési gyakorlata szerint nincs szükség szóbeli meghallgatásra, ha az érintett felek lemondanak róla, így fakultatív módon – biztosítva szükségessége esetén a szóbeli tárgyalásra történő áttérést – az írásbeli tárgyalás sem problematikus nyilvánvalóan akkor, ha ez a felek számára is megfelelő.⁷⁹ Korlátozható továbbá a szóbeliség, ha az ügy az iratok alapján is tisztességesen és észszerűen eldönthető, ha a jogi probléma nem túlságosan komplikált, vagy olyan esetek ahol célszerűbb a felmerült kérdésekre

⁷⁵ Catalis weboldala: <https://catalisgov.com/public-works/geographic-information-system/> (letöltve: 2024. 01. 20.)

⁷⁶ SZABÓ KÁLMÁN: *Füstölgés az e-aktáról és a digitalizációról*. Ügyvédek Lapja. 2023/6, 39-41. p.

⁷⁷ FANTOLY ZSANETT, BUDAHAZI ÁRPÁD: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2019, 37. p.

⁷⁸ KENGYEL 83. p.

⁷⁹ RIEHM, THOMAS, DÖRR, SINA: *Digitalisierung und Zivilverfahren*. Walter de Gruyter GmbH. Berlin, 2013. 651. p.

írásban válaszolni annak komplikáltsága miatt. Ellenben fontos a szóbeli tárgyalás megtartása, ha a fél személyes benyomásán múlik az ügy kimenetele.⁸⁰

A közvetlenség elve azt jelenti, hogy a bíróság a jogvita érdemi elbírálását jelentő döntését olyan tényekre és bizonyítékokra köteles alapozni, amelyekhez a szükséges ismereteket személyesen, eredeti forrásokból, közvetlenül szerezte meg.⁸¹ Ez magában foglalja azt is, hogy a bírák személyes észleleteik, benyomásaik alapján mérlegelik a bizonyítási eszközöket, ezért alapvető fontosságú, hogy – a lehetőség szerint „együlési” – tárgyalási határnapon a bíróság változatlan összetételben (minden döntésre jogosult/kötelezett együttes megjelenését biztosítva) mindvégig jelen legyen.⁸² A digitalizáció tulajdonképpen annak eredményére nem gyakorol hatást, hogy a bíró milyen elektronikus közvetítőeszközön keresztül jut hozzá a különböző bizonyítékokhoz, mivel azt megkapja, megvizsgálja, mérlegel és döntést hoz. Arra viszont kihatással van arra, hogy egyes bizonyítási eszközök alkalmazása időigényesebb folyamattá válhat abban az esetben, ha nincs tárgyalástartás sem személyesen sem online formában. Ide tartozik különösen a tanúbizonyítás, hiszen a tanú vallomását írásban kell ezekben rögzíteni, a bíróság és a jogi képviselők nem tehetnek fel rögtönzött kérdéseket, de ha mégis, akkor azok megválaszolására megfelelő időt kell hagyni a tanúnak. Mindemellett pedig akkor válik különösen érdekessé digitalizációs szempontból a közvetlenség elve, ha átjárást biztosítunk hagyományos és online eljárás között és ezeket nem ugyanolyan összetételű bíróság bírálja el.⁸³

3. Részkonklúzió

Összességében ezen alapelvekkel kapcsolatban számos gondolatot lehet megfogalmazni, amelyeket szem előtt kell tartani a digitális fejlődést illetően, ezen fejezetben csak az ezzel kapcsolatos főbb tételmondatokat kívánom ismertetni. Az első és legfontosabb az, hogy önmagában véve nem számít az, hogy az igazságszolgáltatás milyen platformon keresztül zajlik. E tekintetben az a leglényegesebb, hogy az eljárás akár személyesen akár online felületen keresztül megy végbe, az tisztességes és igazságos legyen, és annak is kell látszódnia. Ez azt jelenti, hogy nem sérül a tisztességes eljáráshoz való jog akkor sem, ha ugyan egyes elemei nem teljeskörűen érvényesülnek, de teljes egészében nézve viszont tisztességes az eljárás,

⁸⁰ RIEHM, DÖRR 652-653. pp.

⁸¹ KENGYEL 83-84. pp.

⁸² FANTOLY, BUDAHÁZI 37. p.

⁸³ RIEHM, DÖRR 654-655. pp.

mindemellett pedig a perben részt vevő személyek számára is azt az érzetet kell, hogy keltse, hogy a bírósági eljárás az ő jogaik csorbulása nélkül lezajlott platformtól függetlenül. Fontos a bírósághoz fordulás joga és a fair eljárás elve tekintetében megemlíteni azt, hogy az úgynevezett digitális kirekesztés ne valósuljon meg, mivel ahogyan az erről szóló fejezetben említettem az online vagy digitális bíróságnak feltétele az, hogy a népesség túlnyomó többsége egyáltalán internetet használjon. Mindemellett pedig nem csak az objektív feltételnek kell meglennie a digitális kirekesztettség elkerülése érdekében, mivel pontosan azok tartoznak a ezen körbe, akik „nem férnek hozzá sem az internethez, sem számítástechnikai eszközökhöz, illetve nem rendelkeznek azok használatához szükséges készségekkel, képességgel, önbizalommal vagy motivációval.”⁸⁴ Összevetve a fogalmat a magyar statisztikákkal azt a következtetést lehet levonni, hogy a bírósághoz fordulás joga széleskörűbbé válik akkor, ha az ügyfél számára egyszerűbb és online alternatívákat kínálunk, ugyanakkor szem előtt kell tartani azt is, hogy jelenleg hazánkban nagyon kevesen végeznek hivatalos ügyeket online. A nyilvánosság elvével kapcsolatban az igazmondási kötelezettség kardinális kérdés, annak megoldása egy ilyen platform esetén különösen jelentős, illetőleg az ott meghatározott három szempont alapján kijelölt ügycsoportok esetén alkalmazható az online igazságszolgáltatás. Mindemellett pedig az eddigieket összevetve nyomatékosan kiemelném, hogy alternatívaként ott kell maradjon a standard személyes bíróság főként a digitális kirekesztettségben élők számára, főként pedig akkor, ha az ügy bonyolultsága megkívánja annak ellenére, hogy az adott ügy a keresetindításkor könnyedén elbírálhatónak tűnik. A törvényes bíróhoz való jog tekintetében arra világítanék rá, hogy nem szerencsés összemosni a fizetési meghagyásos eljárással az online bíróságot, illetőleg kezdetben semmiképpen sem vezet eredményre, ha az illetékességi szabályok online formában sem érvényesülnek, mert előfordulhat, hogy akkor sokkal több áttételre lenne szükség, amely miatt az igazságszolgáltatás nem lenne áttekinthető. A szóbeliség és a közvetlenség elve pedig szintén azzal a feltétellel tud megfelelően érvényesülni, ha és amennyiben indokolt, áttérhessenek a személyes eljárásra, illetőleg, ha a videóhívás lehetősége fennáll.

⁸⁴ JUSTICE: *Preventing Digital Exclusion from Online Justice*. London, 2018. <https://files.justice.org.uk/wp-content/uploads/2018/06/06170424/Preventing-Digital-Exclusion-from-Online-Justice.pdf> (letöltve: 2024. 01. 23.)

VI. A bírói információszerzés és a Google

A korábbi fejezetben említettem a digitalizációt, mint az annak eredményeként létrejött attitűdöt, miszerint az internet mára már annyira kézenfekvő megoldásként jelenik meg minden munkavégzést, illetőleg információgyűjtést illetően, hogy ez ugyanúgy érinti a bírókat, mint a más foglalkozásban dolgozókat. A probléma ezzel kapcsolatban nem az, hogy a bírák – annak érdekében, hogy az ügyben szélesebb ismeretekkel rendelkezzenek – rákeresnek bizonyos tárgyi tényezőkre, inkább annak felhasználásának módja, és a köztudomású tényekre történő hatása lehet vitatott.

A bírák munkájuk során számtalanszor találkozhatnak olyan ügygel, ahol valamilyen szakmai kérdésen alapul a jogvita, de az nem tekinthető szakkérdésnek. Ilyen lehet esetlegesen valamilyen az adott bíró érdeklődési körén kívül eső tény, amit ő nem ismer, így mi sem egyszerűbb rákeres a Google-on. A kérdés ebben az esetben az, ha ez az információ befolyásolja az ügy végkimenetelét, és szakértői, vagy más bizonyítás nem történt, pusztán internetes keresésen alapuló információgyűjtés, akkor a bíró mire alapozhat az ítélet indokolásában. Ugyanakkor mind a büntetőeljárásban mind pedig a polgári eljárásban vannak olyan tények, amelyek bizonyításra nem szorulnak. Ezek a köztudomású tények, azon tények amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van, büntetőeljárásban „amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő az adott ügyben, együttesen elfogadja [Be. 163. § (3) bek. c) pont].” A polgári eljárásban pedig a korábbiakkal egyetemben ide tartoznak azok a tények, amelyek „az ellenérdekű fél által beismert, a felek által egyezően előadott, az ellenfél által bírói felhívás ellenére nem vitatott vagy e törvény értelmében nem vitatottnak tekintendő tényállítás [Pp. 266. § (1) bek.]”, amennyiben azzal kapcsolatban a bíróságnak kételye nem merül fel, illetőleg a törvényi vélelmek [Pp. 266. § (3) bek.]. Ezen témához legközelebb a köztudomású tények állnak, mivel ezen tények felsorolása lehetetlen, a Be. kommentár úgy határozza meg ezt a kategóriát, hogy „olyan tényeket lehet köztudomásúnak tekinteni, amelyekkel egy átlagosan művelt, Magyarországon élő, a magyar nyelvet ismerő személy különösebb utánajárás és gondolkodás nélkül tisztában van”⁸⁵ Ide tartozik főszabály szerint a karácsony napja, illetőleg olyan alapvető, köztapasztalati tények is, mint az alkoholnak a szervezetre gyakorolt negatív hatása.⁸⁶

⁸⁵ IBOLYA TIBOR: *A bizonyítás általános szabályai* In: Polt Péter, Miskolczi Barna, Vida József, Karner Zsanett (szerk.) *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez*, a Be. 163. §-hoz, 4. pont

⁸⁶ BH 2013.33.

Ezzel kapcsolatban felmetül a kérdés, hogy beszélhetünk-e köztudomású tényekről akkor, ha az nem csak olyan tény, „amelyet értelmes és tapasztalt emberek rendszeresen tudnak, hanem olyan is, amelyekről általánosan hozzáférhető, megbízható források felhasználásával könnyen meggyőződhetnek.”⁸⁷ Ezzel az értelmezéssel létrejön egy új, modern kategória, ami álláspontom szerint teljesen logikus, mivel a jogász szakma az élet minden területén jelen van, és emberi mivoltunkból fakadóan nem ismerhetünk mindent ami elénk kerül, de annak érdekében, hogy tisztában legyünk a fogalommal nem kell sokáig kutatnunk, elég egy Google keresést indítanunk. Így ezen álláspont szerint „egy tény akkor is lehet általánosan ismert, ha az egyedi ügyben a konkrét bíró számára nem ismeretes; a bíró ekkor saját hatáskörben tájékozódhat megfelelő ismeretforrásokból”⁸⁸

Ugyanakkor ez sem állja meg a helyét maradéktalanul, egyrészt azért, mert az interneten számos olyan oldal található, ami nem megbízható, és továbbra sem gondolom azt, hogy egyenértékű tudásként kell kezelni a karácsony napját pl. az építésügyi szakzsrgonnal, de nyilvánvalóan jobb egy olyan bíró elé vinni az ügyet, aki az adott témakör szerint megbízhatónak bizonyuló oldalon utána nézhet, és alkalmazhatja az ott megszerzett tudást, annak okán, hogy az eljárásban résztvevő felek tudják miről beszélnek, a bíró pedig esetlegesen nem. A probléma viszont nem az, hogy a bíró kíváncsiságból rákeres az ügyben lényeges tényekre, hogy a felek előtt naprakészebb legyen, hanem abból, hogy az interneten végzett kutatása nem emelhető be hivatalból az eljárásba, azaz a bíróság az ítélet alapjául nem veheti ezt figyelembe a felek megfelelő beadványai nélkül.⁸⁹ Mindemellett pedig fontos megjegyezni, hogy ilyenkor a bíró által az interneten kikeresett információk nem tartoznak a köztudomású tény kategóriájába, mivel – ugyan minimálisan, de - kutatást igényel az átlagember számára, és függetlenül attól, hogy ez a kutatás mennyi ideig tart nem lehet köztudomású tény pl. a gázszilikát téglá milyensége vagy a zöldborsó érési ideje. Ezen tények ilyenkor a bíró magántudomásába tartoznak, ha utánanéz az interneten. „Arra azonban mindenképpen ügyelni kell, hogy a köztudomású tény fogalma alá nem vonható a bírónak az adott kérdésben való – mégoly megalapozott – magántudomása; ilyen hivatkozás aligha állná ki a másodfokú felülbírálat próbáját; jogerős ítélet esetében pedig azt eredményezte, hogy az az ellen bejelentett bármilyen bizonyítási eszköz – mivel a bizonyítandó tény tekintetében valójában nem volt

⁸⁷ WIEBKE VOß: Informatisierung richterlicher Überzeugungsbildung - oder: Wann darf der Richter googeln?, Zeitschrift für Zivilprozess, 135. évf., 4. sz., 2022, 433. p.

⁸⁸ WIEBKE VOß 434. p.

⁸⁹ WIEBKE VOß 435. p.

bizonyítás – szükségképpen új bizonyítéknak minősülne, ami perújításra adhat alapot.”⁹⁰ Így ezek alapján aligha beszélhetünk a köztudomás kiterjesztéséről, habár nem tartom elképzelhetetlennek, mivel ellentmond a felvetés annak az alapvető logikának, hogy nem ismeri az átlagpolgár, így ahhoz, hogy megismerje internetes keresést kell indítson, így a magántudomás képződik. Ennek ellenére hozzátenném, hogy ez a határvonal nagyon vékony, és ezek alapján egyetértek a korábban megfogalmazottakkal, miszerint létrejöhet a köztudomásnak egy új kategóriája, ami a köztudomás és a magántudomás között helyezkedik el, viszont ezt a határvonalat nehéz pontosan megállapítani. Fiktív példával alátámasztva, ha tegyük fel az ügy tárgya vállalkozói díj megfizetése, mert a vállalkozó nem a szerződésben meghatározott normál gipszkartont használt a családi ház egy szobájának leválasztására, hanem impregnált gipszkartont, és ennek okán az alperes nem hajlandó megfizetni a vállalkozói díjat. Ilyen esetben a digitalizáció adta attitűd miatt a bíró, annak érdekében, hogy megértse a jogvitát nyilvánvalóan megnézi, hogy ezen két építőanyag között mi a valódi különbség, illetőleg árban mennyiben különbözik a kettő egymástól. A Google keresőben látottak valószínűleg a bírót egyik vagy másik oldalra billenti az ügy eldöntését illetően, de tulajdonképpen mivel ez se nem szakértői igénylő feladat, se nem köztudomású kérdés, és hiába csatolnak be a felek mind-mind a saját álláspontjukat alátámasztó dokumentumokat, ez tipikusan olyan kérdéskör, amelyről a bírónak empirikusan maga kell, hogy meggyőződjön. „Ezt alátámasztva a "közismertség" kiterjesztése a megállapítható tényekre egyenlíti ki a fogalom értelmezését és a fogalomhoz kapcsolódó eljárási következményeket - nevezetesen a felülvizsgálat lehetőséget a bíró véletlen egyéni tudatlansága esetén az általánosan ismert tényekről - közötti kettősséget.”⁹¹

Összességében tehát elmondható, hogy a bizonyítás terén is fellépett egy újabb kihívás, miszerint mit lehet tenni egy olyan kézenfekvő megoldás, mint a Google használata a bíróságokon. Álláspontom szerint tulajdonképpen semmit, mivel kár lenne megtiltani a bírácoknak azt, hogy az interneten szerezzenek ismereteket, mivel az bizonyos mértékben visszarepítené az igazságszolgáltatást a 60-as évekbe, mindazonáltal pedig figyelve erre és kellően kordában tartva nem jelent gondot sem a felek sem a bíróság számára. Természetesen nem kell Wikipedia szócikkekre hivatkozni az ítélet indokolásában, illetőleg nem kell Google keresési bajnokságot tartani egy jogvita megoldása során – ezzel aláásva a bírói hivatás mindennemű presztízsét – de bizonyos esetekben elkerülhetetlen, és sokkal kézenfekvőbb

⁹⁰ Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: Összefoglaló vélemény. Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései. Budapest, 2017. 104. p.

⁹¹ WIEBKE VOß 438. p.

interneten megoldást keresni. Ebből kifolyólag úgy vélem, hogy kialakulhat az elkövetkező években egy olyan kategória, amely a köztudomás és a magántudomás között helyezkedik el, mindez a megfelelő kondíciókkal, úgy mint megbízható weblapokra támaszkodó információkeresés.

VII. Összegzés

Mindent összevetve tehát nem elhanyagolható, és oda kell figyelni a digitális változásokra, mivel – mint ahogy a korábbi példákon keresztül láthattuk – számos változás következhet be az igazságszolgáltatás területén, amelyek a digitalizáció dinamikus fejlődése miatt meglehetősen hamar eljőhet. Ezzel kapcsolatban szintén lényeges, hogy a bíróságok megfelelően reagálják le mindezt, és egy valóban használható, ügyfélbarát platformot hozzanak létre. Kardinális jelentőségű a dogmává merevedett alapelvek és a digitalizáció kapcsolata, mivel a bemutatott tisztességes eljárás joga és azon kívül eső alapelvek tekintetében az egyes online bírósági reformok által létrehozott szoftverek-rendszerek ingoványos talajra tudják juttatni a korábban felsorolt eljárási garanciákat. Az alapelvekkel kapcsolatban azt a konzekvenciát kell levonni, hogy mindegyikre sajátos hatással van a digitalizáció, de ha az egyik sérül egy online bírósági reform esetén, akkor fennáll a veszélye annak, hogy magával rántja a többi is. Mintaként megjelentek a különböző angolszász országokban már használatos rendszerek, amelynek alapjai hazánkban már le vannak fektetve, hiszen lehetőséget biztosít a bíróság elektronikus ügyintézésre. Vezérfonalként a bevezetőben három a digitalizációval szemben felállított alapevet vázoltam fel: a nyitottságot, a praktikusságot és a defenzivitást. Úgy vélem a bemutatott külföldi példák, ahol a bevezetett rendszer sikeres, alátámasztják ezen tézisémet, miszerint minden változáshoz a megfelelő nyíltsággal kell hozzáállni, ami a számokban érhető tetten a leginkább, azaz a felhasználók számának növekedése, illetőleg a funkciók bővülése egy-egy rendszer kapcsán. A praktikusság párhuzamba hozható a bírósághoz fordulás jogával, miszerint mindenkinek meg kell adni azt a lehetőséget, hogy ezt a rendszert használja, és mindenki alatt nem csak a digitális bennszülött korosztály értendő. A defenzivitást pedig abban vélem felfedezni, hogy mind az alapelvek által biztosított garanciák, mind pedig a példák által látható az, hogy nem digitalizálódik át egyelőre teljesen az igazságszolgáltatás, illetőleg nem szűik meg sem ügyvédek, sem pedig a bírák munkája. Természetesen konklúzióként le kell vonni azt a következtetést, hogy a jövőben át fognak alakulni a különböző

jogászi hivatásrendek feladatai, de eltűnni nem fog egyhamar, csak a közvetítőeszköz változhat, mivel egy valami nem változik: a jogvitákat emberek keletkeztetik, így azon emberi szegmenseit csakis emberek tudják megítélni.

VIII. Felhasznált irodalom

Jogforrások:

Emberi Jogok Európai Egyezménye

Alaptörvény

2015. évi CCXXII. tv.

2011. évi CLXI. tv.

2017. évi XC. tv.

2016. évi CXXX. tv.

2/2020. (IV. 30.) PK vélemény

Joggyakorlat:

Andrejeva v. Latvia no. 55707/00

Prince Hans Adam II. of Liechtenstein v. Germany no. 42527/98

Perez v. France, 2004. február 2., no. 47287/99, § 64.

BH 2013.33.

Irodalomjegyzék:

BULINSKI, MAXIMILIAN, PRESCOTT, J. J.: *Designing Legal Experiences: Online Communication and Resolution in Courts*. 2019.

EJEE Kézikönyv a 6. cikről

Európai Unió Tanácsa A Tanács következtetései „Az igazságszolgáltatáshoz való jog – A digitalizáció lehetőségeinek kiaknázása” című következtetéstervezet

FANTOLY ZSANETT, BUDAHÁZI ÁRPÁD: *Büntető eljárásjogi ismeretek I. Statikus rész*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2019.

F. ROZSNYAI KRISZTINA, KOÓSNÉ MOHÁCSI BARBARA: *6. cikk Tisztességes tárgyaláshoz való jog*. In: Sonnevend Pál, Bodnár Eszter (szerk.) *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*. HVG Orac Kft. Budapest, 2021.

Ibolya Tibor: *A bizonyítás általános szabályai* In: Polt Péter, Miskolczi Barna, Vida József, Karner Zsanett (szerk.) *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, a Be. 163. §-hoz*

JUSTICE: *Preventing Digital Exclusion from Online Justice*. London, 2018.

KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2014.

SUSSKIND, RICHARD: *Az online bíróságok és az igazságszolgáltatás jövője*. ORAC Kiadó Kft. Budapest, 2023.

KOVÁCS A. TAMÁS: *A szolgáltató állam koncepciója és az ügyintézés reformja*. In: Baranyi-Homoki-Kovács (szerk.) *Magyarázat az elektronikus ügyintézésről*. Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2018.

Kúria Büntető-Közigazgatási-Munkaügyi és Polgári Kollégiumai Joggyakorlat-Elemző Csoport: *Összefoglaló vélemény. Az ítéleti bizonyosság elméleti és gyakorlati kérdései*. Budapest, 2017.

MOLNÁR JUDIT: *A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmek feletti hatósági kontroll terjedelme a jogszabály változások tükrében*. Jogtudományi Közlöny, 69. (2014), 5.

OSZTOVITS ANDRÁS: *A technológia hálójában – a magánjogi jogérvényesítés jelene és esetleges jövője*. In: Zödi Zsolt (szerk.) *Jogi technológiák*. Digitális jogalkalmazás. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest 2022.

PALOTÁS GERGELY: *A bírósággal való elektronikus kapcsolattartás és az elektronikus bírósági iratszerkesztés részletes szabályai*. In: Völcsy Balázs (szerk.): *A bírósági ügyvitel gyakorlati kérdései*. Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest, 2022.

RIEHM, THOMAS, DÖRR, SINA: *Digitalisierung und Zivilverfahren*. Walter de Gruyter GmbH. Berlin, 2013.

SCHABAS, WILIAM A.: *The European Convention on Human Rights. A Commentary*. Oxford University Press. Oxford, 2015.

SCHIAVETTA, SUSAN: *The Relationship Between e-ADR and Article 6 of the European Convention of Human Rights pursuant to the Case Law of the European Court of Human Rights*. *Journal of Information. Law and Technology*. 2004, Section 5.

SHALTER, SHANON: *Online Dispute Resolution and Justice System Integration: British Columbia's Civil Resolution Tribunal*. Windsor Y B Access Just, 2017.

SZABÓ KÁLMÁN: *Füstölgés az e-aktáról és a digitalizációról*. *Ügyvédek Lapja*. 2023/6

SZÉCSÉNYI-NAGY KRISTÓF: *Nagykommentár a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvényhez, Fmhtv. 8. §-hoz*

WIEBKE VOB: Informatisierung richterlicher Überzeugungsbildung - oder: Wann darf der Richter googeln?, Zeitschrift für Zivilprozess, 135. évf., 4. sz., 2022.

ZÓDI ZSOLT: Bíróságok és Technológia, Bírósági Szemle I. évf. 1. szám, 2020.

Hivatkozott egyéb források:

A bírósági igazgatás további elektronizálása "Digitális Bíróság" projekt, <https://birosag.hu/birosagokrol/projektek/birosagi-igazgatas-tovabbi-elektronizalasa-digitalis-birosag-projekt>

Cambridge Dictionary

Catalis honlapja, <https://catalisgov.com/our-story/>

Civil Resolution Tribunal, <https://civilresolutionbc.ca/solution-explorer/societies-and-cooperative-associations/>

Dispute resolution through the Fast Online Appeals Management (FOAM) system, https://www.trafficpenaltytribunal.gov.uk/wp-content/uploads/2021/11/Traffic-Penalty-Tribunal-Paper_Fast-Online-Appeals-Management-FOAM-System-and-Key-Principles_221121.pdf

FOUZDER, MONIDIPA: Defendants pleading guilty online may not be aware of wider consequences, MPs told, <https://www.lawgazette.co.uk/practice/defendants-pleading-guilty-online-may-not-be-aware-of-wider-consequences-mps-told/5070311.article>

Győri Ügyvédi Kamara cikke, elérhető: <https://gyoriugyvedikamara.hu/hirek/eing>

KSH 12.1.3.4. számú adattáblája, Internethasználók aránya [a 16–74 éves népesség százalékában], https://www.ksh.hu/stadat_files/ikt/hu/ikt0029.html

KSH 12.1.1.18. számú adattáblája, E-közigazgatási portálok igénybevétele az e-ügyintézés szintjei szerint, https://www.ksh.hu/stadat_files/ikt/hu/ikt0020.html

OBH Távmeghallgatás-VIA VIDEO PROJEKT, <https://birosag.hu/birosagokrol/digitalis-birosag/tavmeghallgatas-via-video-projekt>

OSZTOVITS ANDRÁS: Váljunk el online! elérhető: <https://arsboni.hu/valjunk-el-online/>

Pálfi Dóra: Ide kattintva beismerheti bűnösségét – Online szabálysértési ügyintézés Angliában, <https://arsboni.hu/ide-kattintva-beismerheti-bunosseget-online-szabalysertesi-ugyintezes-angliaban/>

Deloitte sajtóközleménye, A bíróságok is Skype-olnak, <https://www2.deloitte.com/hu/hu/pages/jog/articles/a-birosagok-is-skypeolnak.html>